

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA**

Katedra speciální zootechniky

Obor: Zootechnika

TÉMA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

**HISTORIE A SOUČASNÝ STAV CHOVU
ACHALTEKINSKÝCH KONÍ**

Autor bakalářské práce:
Veronika Šulcová

Vedoucí bakalářské práce:
doc. Ing. Miroslav Maršálek CSc.

2012

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika ŠULCOVÁ**
Osobní číslo: **Z09636**
Studijní program: **B4103 Zootechnika**
Studijní obor: **Zootechnika**
Název tématu: **Historie a současný stav chovu achaltekinských koní**
Zadávací katedra: **Katedra speciální zootechniky**

Z á s a d y p r o v ý p r a c o v á n í :

Achaltekinský kůň patří k nejstarším světovým plemenům koní a je v současnosti ohroženým a z hlediska kvality a ceny jedním z nejcennějších plemen ve světě. Cílem bakalářské práce bude zpracovat informace o historickém vývoji a současném stavu chovu achaltekinských koní v České republice a v ostatních zemích zabývajících se chovem tohoto plemene.

Na základě literárních podkladů a informací z plemenných knih achaltekinských koní zpracujete přehled o historickém vývoji, změnách uplatnění a způsobech chovu a rozsahu chovu v jednotlivých obdobích chovu. V rámci České republiky se soustředíte na první informace o chovu tohoto plemene na území ČR a na vývoj chovu po roce 1990. Současný stav chovu analyzujete podle příslušnosti k jednotlivým rodinám a zaznamenáte údaje o sportovní výkonnosti achaltekinských koní.

Rozsah grafických prací: 5 tabulek, 5 grafů
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Goulkevich N.A.: Types and breeds of horses in the Russian Empire. Vydáno vlastním nákladem, Moskva, 1906. 265 s.
Karras S.-F. Akhal-Teke I.: Past and present. Burgdorf/Hannover: Veröffentlichung bei Obiwaan Design Print and Copy, 2001. 175 s. ISBN 3-9807713-0-X
Ryabova T. N., Abramova N.V.: History of the Akhal-Teke horses, yesterday and today, 1998, poslední revize 11.12.1998
Shirliyev C.: The divine Akhalteke horse. Ashgabat: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2003. 625 s. ISBN 5-637861-08-0
Dušek J. a kol.: Chov koní. Praha: Nakladatelství Brázda, s.r.o., 1999, 2007 - 2. vydání. 352 s. ISBN 80-209-0282-1
Edwards E. H.: Obrazová encyklopedie koní. Praha: Agentura Cesty, 1995. 400 s. ISBN 80-7181-060-6

Bulletiny ČSCHAT. Slapy, vlastním nákladem

Internetové zdroje :

www.achalteke.cz
www.maakcenter.org

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.
Katedra speciální zootechniky

Datum zadání bakalářské práce: 31. března 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2012

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUĎĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 17. března 2011

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu práce, doc. Ing. Miroslavu Maršálkovi, CSc. za odborné vedení, užitečné rady a bezmeznou trpělivost při vypracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat předsedkyni ČSCHATu Petře Marešové, za poskytnuté informace o chovu achaltekinských koní v České republice a Michaele Litovové za poskytnuté materiály v podobě plemenných knih a dalších důležitých publikací.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích: 10. 4. 2012

.....
Veronika Šulcová

Autorský referát:

Achaltekinský kůň patří historicky mezi nejstarší a nejcennější plemeno světa. Jeho specifický exteriér byl po dlouhou dobu utvářen nehostinnými podmínkami Turkmenistánu. Ve své historii prošel řadou krizí a hrozilo, že toto plemeno zanikne. V dnešní době je početní stav achaltekinských koní stabilizovaný, ale přesto je toto plemeno na seznamu ohrožených druhů zvířat.

Bakalářská práce se zabývá historickým vývojem a současným stavem achaltekinských koní v České republice. Další části práce jsou věnovány charakteristice exteriéru a charakteru. Stručně jsou popsány jednotlivé linie plemene a způsob chovu v Turkmenistánu. Práce byla také zaměřena na počátky chovu achaltekinských koní v České republice a na sportovní výkonnost českých achaltekinských koní.

Cílem práce bylo porovnat základní tělesné míry a indexy achaltekinských plnokrevných hřebců, působících v České republice v plemenitbě, s plemenným standardem a s hřebci v poslední plemenné knize.

Základní tělesné míry u achaltekinských koní jsou KVH, ŠDT, OH, Ohol. Průměrné tělesné míry achaltekinských plemenných plnokrevných hřebců působících v ČR byly 156,9, 159, 176,3, 19,2 cm. Průměrné tělesné indexy u achaltekinských plemenných plnokrevných hřebců v ČR byly index formátu těla 101,3, index kompaktnosti 110,8, index mohutnosti 112,37, index kostnatosti 12,25, index síly kostry 10,9. Plemennému standardu odpovídá 73,33 % achaltekinských plemenných plnokrevných hřebců v ČR.

Klíčová slova : kůň, Achal-Teke, hřebci, exteriér, tělesné míry, tělesné indexy

Abstract:

Akhal-Teke horse breed is one of the oldest and most valuable breed in the world. Its specific exterior has been created for centuries by inhospitable conditions of Turkmenistan.

In the history, the existence of Akhal-Teke (AT) was challenged by many crisis which causes almost breed extinction. Even though, the population of AT horses is nowadays stable, the breed is still enlisted on the list of endangered animal species.

The aim of this bachelor thesis is to explore and describe historical development as well as current AT horse breed situation in the Czech Republic. Furthermore the thesis will focus on AT horse exterior and its nature. The exterior and AT nature will be followed by basic description of individual AT breed lines and breeding method in Turkmenistan. Additionally, the thesis will reveal the origins of AT breed in the Czech Republic and will evaluate the Czech AT horses sport performance.

The main goal of the thesis is to compare the basic body measurements and indexes of AT thoroughbred stallions operating in the Czech Republic, with AT breeding standards and AT stallions enlisted in the last AT breed book.

The basic body measurements for the AT horses are described by indexes such as KVH (height measurement with stick), SDT (diagonal length of horse body), OH (heart girth) and Ohol (shank girth). Considering previously stated horse body measurement indicators, the average body measurement of the Czech AT breed stallions are as follow: 156,9, 159, 176,3, 19,2 cm. The average body indexes of breed AT thoroughbreds stallions in Czech were indexes of body format (101,3), index of compactness (110,8), index of robustness (112,37), index of boniness (12,25), and index of spine strength (10,9).

73,33% of thoroughbred AT stallions operating in the Czech Republic fulfill the AT breeding standard requirements.

Key words: horse, Achal-Teke, stallions, exterior, body measures, body indexes

Obsah :

1. Úvod	7
2. Literární přehled	8
2.1 Historie a původ achaltekinského koně	8
2.2 Exteriér	14
2.3 Charakter	17
2.4 Linie	19
2.4.1 Charakteristika jednotlivých linií	20
2.5 Rodiny klisen	25
2.6 Historie a zvyky v Turkmenistánu	25
2.7 Historie chovu v ČR	28
2.7.1 Chov na Chrastavě	29
2.7.2 Importy koní do ČR	30
2.7.3 Současný stav koní v ČR	31
2.8 Sport	32
2.8.1 Dostihy	32
2.8.2 Drezura	34
2.8.3 Parkúr	34
2.8.4 Všestrannost	35
2.8.5 Westernové disciplíny	35
2.8.6 Vytrvalost	35
2.8.7 Současnost ve sportu	37
3. Cíl	38
4. Materiál a metodika	39
4.1 Charakteristika sledovaného souboru	39
4.2 Sledované ukazatele	39
4.3 Metody zpracování	40
5. Výsledky a diskuze	41
5.1 Porovnání tělesných měr	41
5.2 Porovnání tělesných indexů	45
5.3 Porovnání zastoupení jednotlivých linií	49
6. Závěr	51
7. Použitá literatura	53
8. Přílohy	56

1. Úvod

Achaltekinský kůň patří do skupiny orientálních koní, podskupiny koní íránských. Pochází ze Středního Východu, pravděpodobně je potomkem slavných perských, íránských, nissejských nebo ferganských koní, kteří bývali velmi ceněni již před čtyřmi tisíci lety. Typově se blíží více anglickému než arabskému plnokrevníku.

Achaltekinec se velmi liší od ostatních plemen. Často, bývá přirovnáván k chrtům. Vyznačuje se dlouhými kostmi, spíše obdélníkovým rámcem a štíhlými liniemi. Typickým znakem je velmi řídká hříva a ocas. Má štíhlou hlavu, velmi dlouhý a vysoko posazený krk, delší trup, štíhlé nohy a srst všech barev se zlatavým, stříbrným a kovovým leskem. Tím, jak se musel pohybovat v pouštních píscích, získal časem plavně našlapující krok, který vytváří jezdcí pohodlí u jiných koní nezvyklé. Achaltekinec je typickým pouštním koněm. Zvládá náročné dlouhé pochody s minimálním přísunem vody a v náročném terénu.

V průběhu novodobé historie nastalo několik krizí, hlavně v 19. a 20. století, kdy se zdálo, že plemeno již zanikne.

Vlastnit achaltekinského koně patřilo od nepaměti k vnějším znakům bohatství a moci. Jeho kouzlu propadli muži, jako byl Alexandr Veliký, Čingischán, Dáreus či Marco Polo. Byl nazýván božským, nebeským, slunečným, koněm potícím krev, zlatým koněm z Parphiae, koněm z Nisy nebo Argamakem.

V dnešní době se achaltekinští koně chovají především v Turkmenistánu, v Rusku, Uzbekistánu a jiných zemích okolo Kaspického moře. Chov se nyní rozšiřuje do USA a Evropy, především do Francie, Švédska, Švýcarska a Německa.

U nás je chov achaltekinského koně teprve v počátcích. Bohužel na toto plemeno vrhají stín události v chrastavském chovu, kdy se manželům Havlíčkovým těsně po revoluci nezdařil jejich podnikatelský a chovatelský záměr s neznámým plemenem a situace dospěla k poměrně vyhocenému závěru. V roce 2003 v ČR vznikla nová asociace, ČSCHAT, která se snaží pro achaltekince připravit lepší podmínky. Prozatím je velkým pozitivem spolupráce s mezinárodní asociací chovu MAAK.

Celkový současný počet je odhadován na 6 000 ks. Počet čistokrevných AT se odhaduje kolem 3 000 koní na celém světě. K roku 2009 bylo evidováno 414 plemenných hřebců a 1 254 chovných klisen. Situace v počtu mladých koní není úplně přehledná. Udané počty jsou bez Turkmenistánu, kde se teprve nyní začíná s opětovnou registrací v ruské plemenné knize. Samotný Turkmenistán pak koně prohlásil národním bohatstvím, uvalil embargo na jejich vývoz, a pokud je neprodává za milionové hodnoty, tak mohou dostat ze země pouze jako vládní dar hlavě jiného státu, např. anglické královně. Pro své unikátní vlastnosti a ohrožení samotné existence byli achaltekinští koně vyhlášeni světovou kulturní památkou a současně figurují na seznamu červené knihy ohrožených druhů zvířat.

2. Literární přehled

2.1 Historie a původ achaltekinského koně

Název achaltekinský kůň vznikl podle jedné z oáz v Turkmenistánu, Achal, a kmeni, který tuto oázu obýval, Teke. Domovina koní se nachází ve Ferganské kotlině u Kaspického moře. Z jedné strany je obklopena pouští Karakum a z druhé strany se zvedá pohoří Kopetdag. Z této původní oblasti byli Tekinci vytlačováni kočovnými kmeny na jih, na úpatí Balchánského pohoří (MAREŠOVÁ, 2004).

Vypadá to tak, že sama příroda se snažila koním zajistit bezpečnost tím, že je obklopila černými písky a horami (ŠTORCH, 2006). Profesor Vitt pokládá achaltekince za nejstarší plemeno světa, které obsahuje poslední kapky staré krve, ze které vznikla všechna jezdecká plemena (SHIRLIYEV, 2003).

Nejstarší vykopávky v oblasti dnešního Turkmenistánu byly nalezeny na jihu, v Gara-Depe. Je dokázáno, že již na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. chovali a šlechtili předci Turkmenů dlouhonohé lehké koně. Koně byli předmětem úcty a respektu (KARRAS, 2001).

Předci dnešních Turanů (Scyphiani) měli jednu z nejlepších kavalerií na světě. Díky nájezdům se jejich jízda rozšířila po celém světě. Pronikali i na území Egypta a Číny. Druhé tisíciletí př. n. l. bylo obdobím velké migrace. Turkmenské kmeny se začaly rozšiřovat na sever a jih území. Stěhování Turkmenů potvrzují vykopávky pohřebišť koní v Pazyryku u Ulaganské řeky v Altaji - pohoří v Rusku. Na úrovni permafrostu zde byly nalezeny zmrzlé mrtvoly koní, které měly na sobě postroje a části výstroje. Vzhledem k tomu, že mršiny byly dobře zachované, poskytly vědcům jistý důkaz postavy achaltekinského koně v této době (SHIRLIYEV, 2003).

Tyto nálezy se podle profesora O.Vitta datují do 4. -3. stol. př. n. l. Konec pojmenoval turanskými a určil je jako předky dnešních achaltekinců (KARRAS, 2001).

Starověký původ achaltekince dokládá nález v roce 2000 (SHIRLIYEV, 2003). SHIRLIYEV se zmiňuje o vykopávkách archeologa V. Sardiniho v turkmenském Gonur-Depe v blízkosti řeky Murgab. Byly zde nalezeny pozůstatky nejstaršího domestikovaného koně ve Střední Asii, které se datují do 3. -2. tis. př. n. l. Mezi hroby lidí byl nalezen hrob ročního hříběte, jehož kosti jsou srovnatelné s kostmi současných achaltekinců. Dále byly nalezeny v Altyn-Depe blízko Meanu terakotové předměty z 2. tisíciletí př. n. l. Byla to malá soška koně, modely vozů, hlava koně se zvláště ostříhanou hřívou na štíhlém krku. Koňské pozůstatky s figurkami byly nalezeny také v Tekkem-Depe, Altyn-Depe, Namazga-Depe a dalších místech.

V 2. tisíciletí př. n. l. si Turci přivezli achaltekinské koně na své území jako válečnou kořist. Koně zde byli zapřaháni do dvoukolových vozů. V Mezopotámii byli achaltekinci nazýváni osly Orientu nebo osly hor. V období 18. -12. st. př. n. l. lze v dokumentech Hitatského státu nalézt zmínky o využívání koní v armádě, zapřahání koní do vozů, o výběru koní do chovu, o obchodech s koňmi. V Hitatském

jazyce se kůň nazývá Anshu-kur-ra, což znamená kůň z východu. A proto bylo mnoho koní považováno za achalteke. V roce 1931 vědec B. Grozny rozluštil dokument, psaný v klínovém písmě, jehož autorem byl Kicculius (14. st. př. n. l.). V dokumentu byl popsán výcvik koní Hitaty, který se zcela shoduje s výcvikem koní starých Turkmenů (SHIRLIYEV, 2003).

Po vzniku obchodních stezek přes Kopetdagské hory přinášely karavany zprávy o jedinečné kráse koní z Nissy. Koně byli z Turkmenistánu kupováni, kradeni nebo ukořistěni vojáky a dováženi do Indie, Číny, Malé Asie, Egypta, Řecka a Říma (SHIRLIYEV, 2003).

KARRAS cituje profesora Vitta a Gorelova, že vznik araba z turkmenských koní je velmi pravděpodobný. Záznamy v klínovém písmu z 8. st. př. n. l. o výpadu do Árábie se zmiňují pouze o zabavení tisíce kusů dobytka a velbloudů, ale o koních není ani zmínka.

Achaltekinští koně byli svědky rozkvětu a úpadku civilizace starověkého Turkmenistánu. Kvalita vojenství Turkmenistánu byla zásluhou Nisseiských koní. Herodotus se ve své knize ze 7. -6. st. př. n. l. zmiňuje o obrovském území Nissa na východě, kde jsou elegantní koně (SHIRLIYEV, 2003).

Již v 5. st. př. n. l. Herodotus ve své knize popisuje rozvinutý chov v perské oblasti. Poskytuje popis deseti posvátných koní v nádherných postrojích, kteří byli připravováni na cestu pro posvátný vůz Akhuramazda v Xerxově armádě (KARRAS, 2001).

Je zajímavé, že dokonce v době řecko-perských válek nenacházíme důkaz toho, že by Arabie byla vyhlášená chovem koní. Arabská kavalerie doprovázející armádu Xerxese (485 -465 př. n. l.) v době vpádu do Řecka nejela na koních, ale na velbloudech (ŠTORCH, 2006).

V období 522 -486 př. n. l. byli turkmenští koně sedláni válečníky perského krále Dareia 1. Velikého (KARRAS, 2001).

V roce 334 př. n. l. zahájil Alexandr Veliký svá tažení na východ. V Turkmenistánu získal pro svou kavalerii zhruba 4000 achaltekinských koní. Dobře vycvičení koně byli schopni kopat kopyty, kousat a strhnout nepřítele z jeho sedla. Achaltekinec jménem Bucefalos byl osobním koněm Alexandra Velikého. Jeho jméno v řečtině znamená paličatý. Tento silný kůň byl schopný se bez obav vrhnout do nepřátelského tábora a všechny od sebe odtlačit. Chránil svého pána před šípy, oštěpy a útočil na nepřítele, jehož svými kopyty drtil na hrudi. Bucefalos byl zabit v jedné z bitev. Na jeho počest postavil Alexandr Veliký pomník pro turkmenského koně, vystavěl město a pojmenoval jej Bucefalos, je v místě dnešního Pákistánu (SHIRLIYEV, 2003).

Turkmenské koně byli známi i v daleké Číně. Některé staré nájezdy, jako tažení čínského císaře Wu do Fergany v roce 102 př. n. l., měly za cíl získat slavné argamaky, neocenitelné davanské koně. Císař Wudi v období 140 -87 př. n. l. si nechal dovézt slavné achaltekince koně potící krev, protože doufal, že mu zajistí nesmrtnost. V období Tan (618 -906 n.l.) je turanský kůň v Číně symbolem moci a vysokého postavení. Čínské kroniky popisují turanské koně jako vytrvalé, tvrdé, skromné a nádherné (SHIRLIYEV, 2003).

Nissa je oblast v jižním Turkmenistánu a byla sídlem parphijských králů. Parphijské koně byli proslulí svou krásou a byli velmi ceněni. Všechny sousední národy se snažili koně ukořistit. Parphijsci museli čelit mnoha útokům Římanů pod vedením Crassa, který byl v jedné z bitev roku 53 př. n. l. zabit (SHIRLIYEV, 2003).

V 7. st. n. l. vnikli na území Turkmenistánu Arabové. Byli ohromeni vojenskými kvalitami, krásou a vznešeností achaltekinského plemene. Stovky koní byly odvedeny do Arábie. Z Arábie se tyto koně dostali do Evropy, především Anglie, pod názvem Arab. Arabové rozšiřovali svá území na východ a na západ. Přes Pyrenejský poloostrov se dostali do Španělska a dále se chtěli dostat i do Francie, kde ale narazili na odpor a byli poraženi. Proto i zde zůstal velký počet koní, kteří sloužili pro šlechtění místních koní (SHIRLIYEV, 2003).

Během 9. -13. století založili Turkmeni více než 70 velkých i malých států ve střední, východní Evropě, střední a malé Asii, na Blízkém východě a na Kavkazu. Stovky tisíc achaltekinců zůstalo daleko od své vlasti. Ve 13. století byla celá východní civilizace, především oblast Íránu a Arábie, pod útokem vojsk Čingischána. Miliony tehdejších obyvatel Turkmenistánu bylo v těchto bitvách s Mongoly zabito, ostatní se snažili ukrýt s koňmi v horách. Poté co Mongolové získali silné achaltekince, jejich jednotky se ještě více posílily (SHIRLIYEV, 2003).

Hipologové 14. -15. stol. zpracovali představu o jezdeckých koních zvláštního zbarvení a charakteru, které jsou tak typické pro koně Íránu a střední Asie (ŠTORCH, 2006). V 15. století, kdy byly vynalezeny střelné zbraně, se koně stali nechráněným cílem a jejich stavy se snižovaly (SHIRLIYEV, 2003).

Profesor Vitt píše ve své knize o vlivu turkmenských a arabských koní na vývoj koní na západě. Po patricijských válkách v roce 1720, kdy byl chov koní a ruské hřebčiny potlačeny, vydal Petr I. nařízení o založení hřebčína blízko Astrachanu. Klisny mohly mít původ čerkessianský a hřebci mohli být perští argamaci a nesměli být menší než 152 cm. V letech 1819 až 1839 ve střeleckém hřebčíně působilo více než 100 hřebců. Mezi nimi byl 1 plnokrevný smolenskianský hřebec, 1 arabský kůň, 1 bucharský kůň a také 6 turkmenských tekinců (KARRAS, 2001).

V 18. -19. stol. po přemožení Malé Asie vybudovali Turkmeni Turkmensko-osmanskou říši. Pod záminkou, že se jedná o turecké koně, bylo mnoho achaltekinců převezeno do Anglie, kde měli ovlivnit selekci anglického plnokrevníka. Turkmenští koně přispěli svou živostí, krásou a ušlechtilostí k formování anglického plnokrevníka. Teprve po tomto spojení krve začalo být anglické plemeno krásné, dobře stavěné a začalo být úspěšné na dostihové dráze (SHIRLIYEV, 2003).

V několika desetiletích docházelo k občasnému křížení s A1/1. Záměrem křížení s A1/1 bylo využití koní v dostizích, snížila se ovšem odolnost vůči turkmenskému podnebí a od tohoto chovatelského záměru se brzo upustilo (EDWARDS, 1994).

Po připojení Turkmenistánu k Rusku v 19. století začal masový export koní do Ruska. V lednu 1890 bylo podle sčítání lidu v Turkmenistánu 36 330 čistokrevných koní. Lze poznamenat, že v prvních stoletích před naším letopočtem byl počet achaltekinců několik milionů (SHIRLIYEV, 2003).

I přes nezáměr státních hřebčínů vybudoval v roce 1847 A. N. Kuropatkin Zakaspický chovatelský servis a hřebčín v Aul Keschi blízko Ašchabádu. Achaltekinci zde byli opatrně selektováni a stali se zakladateli většiny linií. Kuropatkin kupoval ty nejlepší achaltekinské hřebce a klisny. S úspěchy stanice je spojena vynikající kvalita achaltekinců (KARRAS, 2001).

Úředníci místní správy došli k závěru, že achaltekinské plemeno se výrazně liší od arabských koní, je naprosto nezávislé a pochází z místního plemene, které existovalo v Turkmenistánu za dávných časů, dříve než vznikl arab. Proto carští úředníci požadovali ochranu achaltekinského plemene před jeho vyhynutím. Z dochovaných dokumentů uložených v centrálním turkmenském archívu je známo, že v roce 1899 dostali carští úředníci první achaltekince. Byli to vynikající hřebci Boynou, Porkhan, Pota-Kuli, Mergen a Mele. Od roku 1896 byly pravidelně pořádány dostihy achaltekinců, které se staly selekčním a chovatelským kritériem achaltekinských a nomádských koní (SHIRLIYEV, 2003).

Ve střední Asii nedaleko Ašchabádu byly v roce 1908 provedeny vykopávky, jejichž výsledky dovolily švýcarskému hipologovi Djurstovi konstatovat, že v mohylách koní je vidět první představitele východní rasy jezdeckých koní (ŠTORCH, 2006).

KARRAS píše, že achaltekincům se věnoval M. I. Belongov, ruský hipolog, který zkompletoval plemenné knihy 3 -5 a psal knihy o chovu achaltekinců, a P. I. Kolosovskij, který napsal knihu o turkmenských koních již v roce 1910. V roce 1914, na počátku 1. světové války a později občanské války, bylo vyhubeno mnoho zástupců plemene. Po občanské válce v Rusku v letech 1918 -1922 vznikl Svaz sovětských socialistických republik, SSSR (SHIRLIYEV, 2003).

V roce 1919 byly oblast i hřebčín v Aul Keschi vyklizeny za Kavkaz do oblasti Těrsku pro vybudování zakaspické bojové linie. Po první světové válce byl na původním místě založen Ašchabádský hřebčín, později pojmenován Komsomol (dnes hřebčín Nyazov S. K.), ale mnoho hřebců bylo již ztraceno. Před rokem 1923 fungoval nejen Ašchabádský hřebčín, ale i hřebčín Matchum Kulyho. V roce 1923 byly sloučeny pod jeden název - Státní hřebčín pro achaltekiské koně a připouštěcí centrum (KARRAS, 2001).

Rok 1924 byl pro plemeno tragický. Turkmenistán se stal Turkmenskou sovětskou republikou, a důsledkem toho mnoho Turkmenů a jejich koní odešlo do Íránu, Afganistánu a dalších zemí. Po roce 1929 došlo k zrušení soukromého vlastnictví koní a začala násilná kolektivizace, která koním vůbec neprospěla. Koně se stali majetkem kolchozů a bylo možné chovat je pouze ve státních hřebčíněch a družstvech. Protože koně byli pro Turkmeny přáteli a rodinnými příslušníky, nechtěli přistoupit na jejich všeobecné užívání státem. Lidé byli ochotni dát svůj život za to, aby koně nebyli použiti jako tažná zvířata. Toto rozhodnutí bylo absurdním pochybením vlády. V této době se početní stavy achaltekinců snížily na pouhých několik tisíc. Na počátku 20. století byl počet koní snížen na 40 000 (SHIRLIYEV, 2003).

I zde se ale našli lidé, kteří měli zájem zachovat toto plemeno. Jedním z nich byl i Beg Nazar, který vlastnil hřebce jménem Beg-Nazar-Dor. Hřebec byl jeho jediným

majetkem a odmítal ho prodat i za vysokou cenu. Chtěl být příkladem pro svět v znovuoobjevení achaltekinského plemene. Beg-Nazar-Dor byl vynikajícím plemeníkem, zanechal po sobě četné potomstvo a 41 jeho dcer bylo zapsáno do plemenných knih (SHIRLIYEV, 2003).

Zájem a znepokojení nad osudem achaltekinského plemene stimuloval v roce 1935 30 turkmenských jezdců k odstartování závodu z Ašchabádu do Moskvy. Úspěch závodu byl určen především vytrvalostí a silou koní. Byli vybráni jen nejlepší koně. Z 30 koní bylo 17 koní achaltekinského plemene a 13 koní jomudských. Tímto závodem chtěli Turkmeni poukázat světu na hrozbu zanikajícího plemene. Závod znovu ukázal jedinečné vlastnosti achaltekinců, jejich mimořádnou odolnost při přechodu přes hory, pouště a stepi. Délka tratě byla 4 300 km, koně ji zvládli za 84 dní. Cesta vedla přes písky pouště Karakum, kazašské stepi, silnice podél řeky Volhy a centrálními oblastmi Ruska. Nejtěžší část cesty, 360 km přes karakumskou poušť, byla překonána za tři dny. Denně urazili asi 120 km i přesto, že etapu absolvovali s minimálním množstvím vody (SHIRLIYEV, 2003). EDWARDS udává délku tratě 4 128 km, z toho bylo 960 km pouští.

Během 2. světové války bylo v Turkmenistánu obnoveno jezdecktvo. Tisíce koní se musely zúčastnit nerovných bojů s moderní technikou. Mnoho jich zemřelo kvůli nadměrné zátěži a nedostatku píce, při bombardování a odstřelování. Jednalo se o poslední boje s koňskou účastí. Při oslavách skončení války v roce 1945 nesl na přehlídce na Rudém náměstí v Moskvě achaltekinský hřebec Arab maršála Žukova (SHIRLIYEV, 2003).

20. století bylo špatnou dobou nejen pro lidi, ale i pro koně. Sovětská éra nepomohla koním žádného plemene. První tajemník Nikita Chruščov se nechal slyšet, že Achal-Teke, jako jezdecký kůň nemá praktický význam. Jako takový představuje buržoazní přežitek a pro toto zvíře je škoda krmení. Začal posílat na jatka cenné chovy, celá stáda najednou a mezi nimi i achaltekinské koně (ČÍRTEK, 1999). Potomci slavných starověkých plemen, pro které se vedly války, kteří byli opěvováni v písních byli najednou ohroženi zánikem. Nikdo se ani nepozastavil nad tím, že v roce 1960 vyhrál v drezuře achaltekinský hřebec Absent olympijské hry v Římě (SHIRLIYEV, 2003).

Mnoho Turkmenů pojalo záchranu achaltekinců v podobě výměny koupeného masa za achaltekince na jatkách (KARRAS, 2001).

Podle informací VNIIC bylo v roce 1978 pouze 1352 koní včetně hříbat. Z 80 hřebců bylo jen 52 používáno v plemenitbě. V roce 1983 byly chovným koním v Turkmenistánu udělány krevní testy, které prokázaly, že jen malý počet koní je čistokrevných. Je prokazatelné, že achaltekinec v nekončících bojích o přežití ztrácel své charakteristické rysy. Rok 1986 znamenal pro achaltekince radikální změnu v jejich osudu. Po vydání usnesení rady ministrů v Turkmenistánu bylo zakázáno zabíjení čistokrevných koní na maso a byl opět umožněn chov v soukromém vlastnictví. Tento zákon prosadil v té době předseda vlády Saparmurat Turtmenbashim Nyazov (SHIRLIYEV, 2003).

Od roku 1987, od vydání 7. plemenné knihy se koně s více než 1/16 cizí krve zapisují do oddělené PK pro křížence (KARRAS, 2001).

30. 5. 1988, ve stejný den jako v roce 1935, byla opět podniknuta druhá jízda z Ašchabádu do Moskvy, která byla opět pro achaltekinské koně úspěšná. Tentokrát byla trasa dlouhá 3 200 km pokořena za 63 dní (SHIRLIYEV, 2003).

V roce 1991 byla na popud prezidenta Turkmenistánu Saparmurata Turtmenbashima Nyazova vytvořena Turkmenická asociace národního plemene. Tento rok započal etapu o znovuoobnovení plemen. Ke spolupráci byli vyzváni všichni chovatelé achaltekinců, bylo nutné stabilizovat početní stavy, vybrat čistokrevné koně a snažit se dosáhnout zlepšení. Dále byla založena Mezinárodní organizace MAAK, jejímž prezidentem se stal S. T. Nyazov. Od roku 2000 zdobí státní znak, oblíbenec Nyazova, achaltekinský hřebec Yanardag - zlatý kůň zlatého věku. Jeho obraz je také umístěn ve středu turkmenské vlajky (SHIRLIYEV, 2003).

2.2 Exteriér

Předci dnešních achaltekinců se velmi lišili od divokých koní předků starobylého koně Převalského. Suché, prudké kontinentální klima střední Asie, vysoce kvalitní krmivo (vojtěška), zimy bez sněhu přinutily přírodu, vytvořit čilého, hbitého koně, ne tak dalece závislého na schopnosti hromadit tuk jako koně severních států (www2).

Vzhledem k tomu, že toto plemeno je polopouštní až pouštní, ztrácí v jiných klimatických podmínkách některé typické vlastnosti. Původní achaltekinec se vyznačuje vytrvalostí a odolností vůči teplotním výkyvům, ale spíše nesnáší vlhko (www7).

Achaltekinský kůň je inteligentní, ušlechtilý tvor, jehož předci již několik tisíc let žijí v těsném sepětí s člověkem. Jeho exteriér se utvářel podle úkolu, který mu člověk dával. Pracovní koně střední Evropy měli odlišnou úlohu než váleční a dostihoví koně starověkého Středního východu. Podle Turkmenů nezáleželo až tak na vzhledu koně, musel však být tvrdý, rychlý a hlavně čistokrevný. Domovinou Achal Teke je oblast jižního Turkmenistánu. Nehostinné podmínky pouště Karakum umožnily přežít jen nejtvrdějším a nejodolnějším. Kůň putoval se svým pánem v úmorném vedru za nedostatku vody, snášel mrazivé noci v poušti, a to vše při minimálních nárocích na krmení. Tvrdé podmínky formovaly achaltekince a takový tento kůň je (BULLETIN, 3/2004).

KARRAS (2001) se odvolává na ruského zoologa K. I. Gorelova, podle kterého je achaltekinec lehký kůň, suchý, silný, s mimořádným pohybem, rychlý a především s velkou mocí běhat na dlouhé distance, spokojený jen s chudým žrádlem, které dostane buď od jezdce nebo si ho najde v řídké a nejneúrodnější vegetaci na poušti. Tito koně jsou schopni přežít dlouhou dobu bez vody a dokážou snášet žár ve dne, který se mění ve velmi nízké teploty v noci.

Achaltekinští koně mají svůj osobitý, nízký a elastický krok. Achaltekinec jde plavným krokem, jakoby po zemi klouzal a jeho tělo se na rozdíl od ostatních koní nerozhoupává. Zvedají od zápěstí nohu velmi nízko a elasticky se odráží od země. Je to způsobeno tím, že koně byli vychováváni na písčitém podkladu, což se odrazilo jak na utváření spěnky (spěnky jsou dlouhé, zadní jsou kratší než přední a jsou méně strmé), tak na jejich plavném kroku (BUDONNYJ, 1952). Typově se blíží více anglickému než arabskému plnokrevníku (www4).

Podle mnoha západních jezdců není achaltekinský kůň právě dokonalý (EDWARDS, 1994).

Achal Teke je opravdu pro oko zvyklé na běžné koně poněkud neobvyklý. Jsou v koňském světě něco podobného, jako ve světě psů chrti nebo ve světě koček orientálky. Jsou výrazně štíhlí s dlouhými liniemi, s vysoko nasazeným dlouhým krkem a výrazným kohoutkem. Většina lidí považuje za největší ozdobu koně dlouhou, hustou vlající hřívu. Pro achaltekince je záplava bujné hřívy vzácností. Jejich znakem je přesný opak, mnohdy chybí kštice a téměř zcela hříva. Na výstavách se většinou hříva oholí úplně a nechá se vyniknout jejich dlouhému

štíhlému krku. Zvýrazní se tím celková majestátní krása, štíhlost a elegance těchto koní. Nemohou se sice chlubit záplavou husté hřívy, ale o to více upoutá jejich výrazný lesk a nádherný pлавný pohyb (www4).

Hlava

Hlava je jemná, štíhlá, s prodlouženou lícní částí a rovným profilem. U některých linií je profil mírně klabonosý nebo štičí (BUDONNYJ, 1952). Podle GOULKEVICH je hlava malá s vystouplým čelem. Na krk je nasazena pod ostrým úhlem. Žuchvy jsou jemně vytvarovány, uši velké. Nozdry jsou široké, pysky tenké a jemné. Oči jsou velké, zářivé a nezvykle výmluvné. Někteří z achaltekinců prý mají ostré a inteligentní oči, ve kterých hoří ohně. V některých případech se jedná o tzv. orlí oči (KARRAS, 2001). Nejvlastnějším rysem tohoto plemene je hlava nesená nad úrovní rukou jezdce (nad otěží). Toto postavení značně snižuje ovladatelnost koně (EDWARDS, 1994).

Šíje

Šíje je jemná, dlouhá, svalnatá a s často rýsujícím se ohryzkem. Zátylek je široký a dlouhý (BUDONNYJ, 1952). Nápadný je jejich tzv. jelení krk, který není u tohoto plemene exteriérovou vadou, ale plemenným znakem (BULLETIN, 1/2006).

Kohoutek

Kohoutek je dlouhý, vysoký a dobře osvalený (BUDONNYJ, 1952). Hrudní koš je často plochý, žebra málo klenutá. Lopatka je strmá (EDWARDS, 1994).

Hřbet

Achaltekinec má často dlouhý hřbet s náznakem štěpení zádě a nemá ani dostatečně osvalené bérce, kterých si tak cení západní jezdci (EDWARDS, 1994). Velmi často se také může objevit měkký hřbet, který ale opět není vadou. Oblast okolo ledvin je chudá na svaly, často s viditelným důlkem (BUDONNYJ, 1952).

Zád'

Zád' je nízká, u některých jedinců se může zdát slabou, ale obvykle je šlachovitá a silná (WATSONOVÁ, 2003). KARRAS (2001) popisuje zád' dostatečně suchou, hranatou. Velmi často je vytáhlá nahoru a sražená. Dlouhá je také pánev, která je se hřbetem v bedrech dobře svázána (BÍLEK, 1955).

Končetiny

GOULKEVICH (1906) shledává končetiny dostatečně dlouhé s dlouhými spěnkami. Spěnky jsou dlouhé s dobrým sklonem, to velmi přispívá k jejich typickému klouzavému pohybu (KARRAS, 2001). Dlouhá svalnatá stehna způsobují, že se achaltekinci zdají nohatí a často mají šavlovitý postoj a sblížená hlezna (WATSONOVÁ, 2003). Končetiny i kopyta jsou konstitučně pevná, kopytní rohovina je se svou kvalitou ojedinělá oproti jiným plemenům (DUŠEK, 2007).

Kopyta jsou malá, zpravidla s nízkými patkami, velice tvrdá (WATSONOVÁ, 2003).

Tělesné míry

Tabulka č. 1 Průměrné tělesné míry Achaltekinských koní podle (KARRAS,2001) v (cm)

	Klisny	Hřebci
KVH	144 - 163	147 - 163
OH	148 - 182	neuvedeno
Ohol	16 - 20	17 - 21

Barvy

Základní barvy srsti jsou hnědák, bělouš, plavák, vraník, ryzák, černý hnědák a tmavý plavák. Hnědá, ryzá a plavá barva jsou často s charakteristickým nazlátlým leskem, světlešedá se stříbrným leskem (BUDONNYJ, 1952).

Vyskytují se všechny barvy kromě strakáčů. Občas se však vyskytují jednotlivé bílé skvrny, např. na břicho či ve slabínách. Zbarvení bývá velice zajímavé, světlé zbarvení jako např. izabela či plavák, může být od smetanového cremella či perlino až po téměř černou. Mnohdy se vyskytují zajímavé přechody mezi jednotlivými barvami a bývá problematické barevné zařazení koně. Takové rarity se vyskytují i u jiných plemen, ale u těchto koní to bývá mnohem častější. Zbarvení achaltekinských koní, zvláště pokud je barva spojena s výrazným grošováním, bývá velice efektní (MAREŠOVÁ, 2012). Srst je všech barev, se zlatavým, stříbřitým a kovovým leskem (ČÍRTEK, 1999).

Gorelov také provedl výzkum zastoupení jednotlivých barev KARRAS (2001):

Šedá a různé její varianty	36,1 %
Hnědá	21,1 %
Černá	13,9 %
Ryzá	11,2 %
Plavá	10,6 %
„Černá s načervenalým leskem“	2,7 %
„Tmavě hnědá s rezatými skvrnami“	2,2 %
Palomino	2,2 %

KARRAS (2001) se odkazuje na jiného ruského hipologa, M. I. Belongova, který v roce 1955 položil základ rozdělení AT plemen do tří typů, které se používá dodnes:

1) základní, hlavní typ

- koně jsou velcí
- dlouhé linie a energický temperament, pevná stavba těla
- dlouhá hlava, někdy jakoby s „losím“ nosem, oči velké a výrazné
- dlouhý a štíhlý krk, dobře utvářený vysoký kohoutek, hluboký hrudník
- velmi dobře vyvinuté svaly
- v rámci tohoto typu se mohou nalézat koně slabí či velmi nervózní, některé klisny

mají slabá bedra, příliš dlouhý hřbet a krátké rovné spěnky
- typickými představiteli jsou koně z linie Everdy-Teleke

2) střední typ

- trošku menší než typ 1
- velmi energický temperament
- hlava není velká, ale lehká
- končetiny suché, pevné, dobré šlachy
- koně jsou zpravidla zdraví, hbití a pohotoví
- tento typ je nejrozšířenější, zástupci linií Toporbai, Sapar Chan, Posman, Bek-Nazar-Dor a Tojči (dvě dnes neexistující linie)

3) masivní typ

- velcí koně s dobře vyvinutou kostrou, silnými kostmi
- mají dobré předpoklady pro dlouhé distanční jízdy, jsou klidnější
- používají se i pro lehčí práce v zemědělství
- linie Fed, Dor Bajram (dnes neexistují)

KARRAS (2001) ve své knize uvádí, že Belongov dodává, že se samozřejmě nedají všichni koně zařadit jednoznačně k jednomu z typů, že třeba Gelišikli, narozený 1949, vypadá jako reprezentant prvního typu, ale podle tělesných rozměrů by se radil spíše ke druhému typu a podobně.

2.3 Charakter

Především ale je kůň Achal-Teke psychicky zcela zvláštní. Od jiných plemen se totiž liší specifickým vztahem k člověku. Jeho povaha se poněkud podobá psí. Miluje svého pána a v genech má skrytu i schopnost jej chránit. Kůň jakéhokoli jiného plemene, jakmile spatří stádo, pokusí se je následovat. Achaltekinec to neudělá. Hřebec achaltekinského plemene dá přednost člověku před klisnou, což je znak přichylnosti u jiných plemen zcela vyloučený, ale na druhé straně se nenechá hladit od nikoho jiného než od svého pána (ČÍRTEK, 1999).

Mají pověst tvrdohlavých, těžko zvladatelných koní, kteří mají podobnou povahu jako jejich divocí předkové, ale mnozí z nich dokázali, že mohou být vynikajícími a poslušnými soutěžními koňmi (WATSONOVÁ, 2003). Někteří lidé na Západě mají potíže vnímat neobvyklé povahy těchto koní (www2). Nutno však přiznat, že jsou tyto koně přece jen povahově poněkud složitější. V žádném případě tím nelze říci, že horší, ale prostě jiní. Někomu jejich zvláštní povaha bude vyhovovat, a pro jiného bude jen těžko přijatelná. Možná je to tím, že jsou velice inteligentní, a tím citliví na hrubé zacházení. Tito koně jsou osobnosti a jako s takovými je třeba s nimi jednat (SKOPALOVÁ, 2004).

Achaltekinský kůň žil od nejútlejšího věku těsně spjat se svým majitelem a jeho rodinou. Žil s nimi v jejich příbytcích a vytvářela se silná vazba koně na člověka (SKOPALOVÁ, 2004). Na každého koně bylo pohlíženo, jako na nejdražšího člena rodiny (www3). Zvláštní vztah achaltekince k jednomu člověku byl postaven na speciálním tréninku již od hříběte. Starověcí válečníci potřebovali, aby byl jejich kůň věrný jako pes a aby je chránil, potřebovali více než jen koně (SHIYRLIEV, 2003). Traduje se mnoho historek o tom, jak achaltekinský hřebec položil život za svého pána (SKOPALOVÁ, 2004).

Hříbě odmala vychovával pouze jeho majitel, k ostatním měl kůň postupně získat nedůvěru. Pevné pouto na jednoho člověka přetrvává a často je zdrojem proslulé achaltekinské tvrdohlavosti (www5). Existují příběhy o tom, jak byla hříbata odstavována již ve věku tří měsíců a vychovávána v jámách, kde na ně cizí lidé křičeli a házeli kamení a vlídně s ním zacházel pouze jeho majitel, který ho chodil sám krmit. Hříbě achaltekince bylo klisnám odebíráno velmi brzy a žilo v jurtě se svým pánem. Krmili je ječnými plackami a trochou vody (ČÍRTEK, 2002).

Charakterově je to kůň velice inteligentní a hrdý, a proto poněkud složitější. Mnohonásobně u něj platí, že je nutné pracovat s ním po dobrém a v klidu. Je velice citlivý, pokud si však k němu najdeme cestu, dáme mu čas a pracujeme s ním důsledně, ale nenásilně, učí se velice rychle (www4). Achaltekinci jsou velmi snadno trénovatelní (SHIRLIYEV, 2003). Pro přirozenou komunikaci, o kterou se v posledních letech zajímá stále větší počet milovníků koní, je jako stvořený. Je to tzv. kůň pro jednoho pána (SKOPALOVÁ, 2004).

Nejsou vhodné pro jezdecké oddíly a stáje, kde se u koní střídá mnoho různých lidí. Na takových místech není čas se intenzivně věnovat jednomu koni. Každý člověk má jiný přístup, jiný způsob jízdy a achaltekinec je kůň velice vnímavý a citlivý. Špatné zacházení se na jeho charakteru odrazí mnohem rychleji než na jiných, trpělivějších koních, a náprava je velkou zkouškou jeho majitele (SKOPALOVÁ, 2004). Od nepaměti jsou majitelé a jejich koně nerozluční. Kůň byl vždy nejlepším přítelem Turkmena (SHIRLIYEV, 2003).

Achaltekinec je určený pro člověka, který přesně ví, co od svého koně očekává. Pro toho, kdo je ochoten věnovat svému achalovi lásku, trpělivost a čas. Nebude na něj spěchat, bude k němu přistupovat s citem a nebude potlačovat jeho osobnost. Takovému člověku bude oplácet důvěrou, bude ochoten ho následovat a bude li potřeba, i ochraňovat. Tento charakterový znak je v jeho psychice koní zakódován dodnes (MALÁ, 1999). Achaltekinec se nenechá hladit od nikoho jiného než od svého pána (ČÍRTEK, 1999).

Je možné, že jejich špatná pověst pramení právě z nevhodného přístupu lidí, kteří s nimi zacházeli způsobem, na jaký byli zvyklí u jiných koní. Odezva na hrubost však byla nečekaná, a tak se postupně šířila pověst o jejich nezvladatelnosti (SKOPALOVÁ, 2004).

2.4 Linie

Linie je skupina zvířat určitého plemena pocházející od plemeníka (zakladatele linie), který je zpravidla vynikající předek. Rozeznáváme genealogickou a chovnou linie. Genealogická (krevní) linie je v podstatě rozšířený rodokmen, obsahující všechny samčí potomky, bez ohledu na to, zda se shodují nebo neshodují svými vlastnostmi a znaky. Chovná (plemenná) linie je skupina zvířat uvnitř plemena geneticky velmi vyrovnaná, která pochází se společného předka, je mu příbuzensky blízká a má shodné vlastnosti, které ji odlišují od ostatních zvířat daného plemena (GROLIG, 1963).

Podobně jako Arabové, neměli Turkmeni písemné záznamy o rodokmenech svých koní, ale otcovské linie měli vždy v paměti. K předávání těchto údajů docházelo z generace na generaci pomocí vyprávění příběhů, aby se daly snadno zapamatovat. Nyní jsou údaje o hřebcích a chovných klisnách zapsány v plemenné knize, která je řádně vedena. Dokumentace začala od roku 1885, kdy se narodil hřebec Boinou. V roce 1927 se konala expedice vedená K. Gorelovem, při které získal od Turkmenů ústní informace pro první rozdělení jednotlivých linií. V Rjazani se poté konal za dohledu VNIİK soupis a analýza neevropských achaltekinských koní. Díky tomu jsou popsány linie základem v péči o plemenné knihy a chovatelské plány VNIİK. Do té doby byl původ koní dochovávaný pouze ústně, a proto během zápisu v Rjazani došlo k zaevidování původů všech koní. Pomocí evidence a ústních informací Turkmenů byly dohledány a vytvořeny zakladatelské linie (KARRAS, 2001). Všechny otcovské linie byly vytvořeny podle velkých hřebců, rodiny pak podle matek (SHIRLIYEV, 2003).

Mnohé zmínky Turkmenů sahají dále než do roku 1927. Koně byli rozděleni do určitých skupin: Boinou, Baba-Baj, Bami a Penede. Dochovala se pouze skupina Boinou, kdy tento hřebec dal základ pro ostatní linie. Hřebec Baba-Baj, zakladatel stejnojmenné linie, působil v Ašchabádské hřebčíně, ale jeho potomstvo se nedochovalo. Skupina Bami byla pojmenována podle vesnice ležící v Bucharské oblasti. Skupina Penede není vůbec prokázána. Ani v oblasti Penede, nebyly nalezeny žádné záznamy (KARRAS, 2001).

V současnosti je v achaltekinské populaci zastoupeno 18 linií, ne všechny jsou ale rovnocenné. Dle statistiky chovných koní z r. 2000 je v současnosti nejrozšířenější linií Gelishikli (20,7 %), následuje Kaplan (10,4 %), Kir Sakar (8,7 %), El (8,4 %), Peren (7,0 %), Arab (6,4 %), Sere (6,3 %), Fakirpelvan (6,0 %), Karlavach (5,6 %), Sovchoz II. (3,4 %), Ak Sakal a Skak (3,0 %), Everdy Teleke a Posman (2,5 %), Melekuš (2,3 %), Toporbai (1,9 %), Dor Bairam (1,1 %) a Ak Belek (0,8 %). Všechny tyto linie jsou odvozeny z původních 5 linií, respektive 3 (2 poslední se nedožily dnešních dnů) (MAREŠOVÁ, SKOPALOVÁ, 2005).

Většina dnešních linií je odvozena od zlatavě šedivého hřebce 2a Boinou (SHIRLIYEV, 2003) - byl to typický achaltekinec, spíše jemnějších linií a tvarů, s kohoutkovou výškou 153cm. Narodil se v roce 1885 po hřebci Lelyaning-Chepi

z achaltekinské klisny. Patřil k nejvýznamnějším dostihovým koním své doby. Jeho potomstvo bylo také velmi typické a dosahovalo výborných výsledků na dráze (MAREŠOVÁ, SKOPALOVÁ, 2005).

Jeho nejznámější synové – Mele-Kush a Mele-Chep. Boinou byl zakladatelem 13 linií – Arab, Sere (dříve Sapar Chan), Peren, Karlavač, El, Sovchoz II. (vzniklá po roce 1988 odštěpením z linie El), Everdy Teleke, Skak, Melekuš, Posman, Kir Sakar, Kaplan, Toporbai (SHIRLIYEV, 2003).

Původní linie Sultan Guli nebyla příliš zastoupena. Nejvýznamnějším plemeníkem z této linie se stal hřebec 220 Slučaj. Slučaj byl hřebec v dobře vyjádřeném typu achalteke, se šavlovitým postojem zadních nohou a strmými spěnkami. Z jeho potomstva se nejvíce prosadili 323 Baskak, 429 Kara Sur, Kenes, 454 Košpeli a konečně 629 Fakir Sulu, který dal vynikající, elitní hřebce, a to 790 Safjan, 697 Gelišikli a 828 Fakirpelvan. Poslední dva pak založili vlastní linie (MAREŠOVÁ, SKOPALOVÁ, 2005).

Krev hřebce Čopal Kel byla zachována díky hřebci Kurt Bai bílému a jeho synovi Kurt Bai vranému a dále hřebci Ak Sakal. Kurt Bai vraný měl delší, měkký hřbet a šavlovitý postoj zadních nohou. Ve spojení s klisnou Inglis Kurro, vnučkou Dovlet Išana, dal zakladatele vlastní linie, hřebce Dor Bairam. Hřebec Ak Sakal dal s klisnou Ilyas syna stejného jména, 13 Ak Sakal, pozdějšího účastníka pochodu z Ašhabadu do Moskvy a zakladatele vlastní linie. Další sublinie odvozené z krve Čopar Kela a to sublinie Dordža Depel a Durno, se nikdy neprosadily a z plemenných knih záhy vymizely (MAREŠOVÁ, SKOPALOVÁ, 2005).

Linie Niderbai, někdy nazývaná linie Voron po stejnojmenném hřebci, se dnešních dnů nedožila. Linie Gečeli, založená stejnojmenným hřbectem, který na sebe upoutal pozornost na kyjevské výstavě v r. 1913, se současnosti také nedožila (MAREŠOVÁ, SKOPALOVÁ, 2005).

2.4.1 Charakteristika jednotlivých linií

Linie Melekuš

175 Melekuš byl zlatý plavák narozen v roce 1909 v Turkmenistánu po hřebci 2a Boinou z klisny Oraz-Nijaz-Karadašli. Představoval vynikajícího čistokrevného hřebce. Měl dlouhou horní linii, široký, ale měkký hřbet, dobře osvalenou záď, štíhlé a silné končetiny. Kvůli své barvě byl používán velmi opatrně, nebyly pro něj vybírány klisny hnědky, světlé hnědky a plavky. Melekuš byl typickým představitelem achaltekinského plemene. V dostizích byl neporažen. Významnými potomky, které po sobě zanechal, jsou 818 Telekuš, 1014 Telkuš 2, Tebigat, Tyllanur a Tolkun (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice máme pouze polokrevné zástupce po hřebci 1100 Taran. Jsou to vranka Elista a tmavý hnědák valach Tonokan (www1).

Linie Everdy Teleke

Everdy-Teleke byl tmavý plavák, který se narodil v roce 1914 v Turkmenistánu po hřebci 6a Dovlet-Išan z klisny Everdy-Teleke (po 2a Bojnou). Tento vysoký

hřebec měl protáhlou hlavu s klabonosem a dlouhý, tenký krk. Jeho potomci byli vždy vyšší než on sám. Měl skvělé výsledky v dostizích, ve kterých byli úspěšnější i jeho potomci. Mezi jeho potomky patří 028 Mele, 942 Alvan, 1071 Makpal, Meleke a další (SHIRLIYEV, 2003).

V této době nemáme v ČR žádného zástupce (www1).

Linie Toporbai

Zlatý plavák 244 Toporbai se narodil v roce 1918 v Turkmenistánu. Jeho otec byl Mele-Haji-Nur a matka Hoja-Bal. V rodokmenu má stejného předka Oraz-Nijaz-Karadašliho, jako slavný 175 Melekuš. Linie Toporbai se dál rozšířila díky hřebcům 044 Tiljakuš, 161 Mamed, 173 Melekirgi (SHIRLIYEV, 2003).

Plemenný hřebec působící v České republice je zlatý plavák Mingam, nejvýznamnějšími zástupkyněmi této linie jsou klisny hnědka Dorkeik a světlá hnědka Meksika (www1).

Linie Posman

198 Posman byl bělouš, narozený v roce 1919 v Turkmenistánu. Jeho otec byl Bek-Nazar-Al a matka Kul-Murat-Šahar. Byl velmi známý svými dostihovými vlastnostmi. Jeho potomci jsou obecně charakterizováni lehkou stavbou těla a energetickým temperamentem. Nejlepšími z nich byli Kermek 742, 990 Garaman, 951 Jyldyz a další (SHYRLIYEV, 2003).

Zástupci této linie v České republice jsou tmavý plavák Sapphire a plavka Aigyž (www1).

Linie Dor Bajram

Zakladatelem je tmavý plavák 85 Dor-Bajram. Narodil se v roce 1925 v Turkmenistánu. Jeho otcem byl Kurt-Bay a matkou achaltekinská klisna Inglis-Kurro. Byl to kůň s dobrým exteriérem, kostnatý, ale výkonný. Zástupci linie jsou 834 Fed, 831 Farfor, Janali a další (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice nemáme žádného zástupce (www1).

Linie Ak Sakal

13 Ak Sakal byl bělouš, který se narodil v roce 1930 v Turkmenistánu. Jeho otcem byl Ak Sakal a matka Ilyas. Byl účastníkem pochodu z Ašchabádu do Moskvy v roce 1935. Vynikal dobrým exteriérem. Jeho potomstvo bylo velmi úspěšné na dostihové dráze na krátké i dlouhé vzdálenosti. Významnými potomky byl pozoruhodný Karakir, 866 Vatanči, Vepaly a další (SHIRLIYEV, 2003).

Zástupcem této linie je plemenný hřebec, plavák Germes a jeho dcera hnědka Dijanitra ATT (www1).

Linie Arab

26 Arab byl bělouš, který se narodil v roce 1930 v Turkmenistánu. Jeho otcem byl 4 Ak-Išan a matkou achaltekinská klisna. Arab byl velmi silný a velký hřebec. Zúčastnil se legendárního pochodu z Ašchabádu do Moskvy v roce 1935. Taktéž se zúčastnil přehlídky k ukončení II. světové války, kdy byl v jeho sedle maršál Žukov (SHIRLIYEV, 2003).

Arab je držitelem ruského rekordu ve skoku mohutnosti. Ve svých 16 letech překonal výšku 2,19 m. Nejlepší křížení dávají jedinci s linií Gelišikli, kdy získávají vysoké vytrvalostní schopnosti (PRAUSOVÁ, 2006).

Nejznámějším hřebcem této linie, který působil v ČR, je již zesnulý Lakmus. Tato linie je druhá nejpočetnější v ČR. Nyní tuto linii zastupuje plemenný hřebec tmavý plavák Damask a jeho dcery klisny hnědka Derya a palomino Mukam (www1).

Linie Ak Belek

9 Ak-Belek byl bělouš, který se narodil v roce 1931 v Turkmenistánu. Pocházel z hřebce Ata-Hojanek a z klisny Kocha-Kor. Byl to pozoruhodný hřebec. Silný, štíhlý a vynikal svým ohnivým temperamentem. V roce 1939 dostal na přehlídce ocenění I. třídy. Do jeho nejznámějších potomků lze zařadit 300 Algir, 338 Burgut, 339 Ovasakar, 357 Derbi, 1077 Melekuš a další (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice je pouze jedna zástupkyně této linie plnokrevná klisna 2770 Keiki (www1).

Linie El

Zlatý hnědák 100 El se narodil v roce 1932 v Turkmenistánu po hřebci 247 Tugurbaj z klisny 177 Jelkab. El byl vysoký plnokrevník, s harmonickou stavbou těla, štíhlými končetinami a žhavým temperamentem. Mezi jeho nejlepší a nejznámější potomky patří 682 Almaz, 871 Gindukuš, 861 Achal. Jeho syn 1010 Sovchoz 2 založil svou vlastní linii (SHIRLIYEV, 2003).

Nyní zastupují tuto linii v ČR plemenní hřebci plavák Dubler a tmavý plavák Paolo, nejvýznamnější klisny hnědka Formula, tmavá plavka 2698 Davenda a bělka Salamandra (www1).

Linie Kir Sakar

Zakladatelem byl bělouš 448 Kir-Sakar. Narodil se v roce 1936 v Turkmenistánu po hřebci 16 Algir z klisny 8 Ayden. Svým exteriérem zobrazoval typickou krásu achaltekinského plemene. Vynikal svou dobře vyvinutou muskulaturou a živým temperamentem. Mezi jeho významné potomky patřili 736 Keimir, 894 Kerven, 747 Kir-Sakar 2, 721 Kaplan a další (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice je jediný zástupce, hnědák Kuyon (www1).

Linie Karlavač

Hřebec 432 Karlavač se narodil v roce 1939 v Turkmenistánu po hřebci Vezir z klisny Barok. V roce 1949 získal ocenění Elita. Jeho potomci dědí výjimečnou krásu, silné a štíhle tělo a velkou výkonnost v dostizích, ale i ostatních jezdeckých disciplínách. Mezi potomky patří syn Karlavač, 696 Gandikap, 885 Kambar (SHIRLIYEV, 2003).

V ČR nepůsobí žádný zástupce této linie (www1).

Linie Skak

Hnědák 569 Skak se narodil v roce 1940 v Djambulu po hřebci 142 Kizil, z klisny 377 Skala. Zástupci linie se vyznačují nejen elegancí, ale i výkonností, v zejména dostizích na krátké vzdálenosti. Mezi jeho potomky patří 789 Saper, 884 Střelec, 711 Yerkus, 779 Peren, 924 Polotli a další (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice není žádný zástupce této linie (www1).

Linie Gelišikli

Zakladatelem je 697 Gelišikli, narozený 1949 v Turkmenistánu. Je z hřebce Fakir Sulu a klisny Gezel. Byl to velmi krásný hřebec. V roce 1964 se stal šampionem plemene. Jeho potomci měli výborný exteriér a byli vysocí. Vynikali v dostizích, ale i klasických jezdeckých disciplínách. Patří mezi ně například Julduz, Gundogar, Azat a další (SHIRLIYEV, 2003).

Zástupci této linie jsou hřebci Almazar, Anthares a Aint. Z klisen lze jmenovat Alantu, Arabli Shael a Aksi Shael (www1).

Linie Fakir Pelvan

828 Fakir-Pelvan byl tmavý hnědák narozený v roce 1951 v Turkmenistánu. Pochází z hřebce 629 Fakir-Sulu a matky 647 Jegoza. Byl to vysoký, dobře stavěný hřebec, který se stal vítězem mnoha dostihů a výstav. Zanechal po sobě řadu známých plemenů, jako Pajdali, Jalkymly a Yanardag, který je vyobrazen na emblému Turkmenistánu (SHIRLIYEV, 2003).

Zástupci této linie jsou v České republice plemenní hřebci, vraníci Samurai a Stambul, tmaví hnědáci 1130 Alahrad, Altair, klisny hnědka Alsanta a bělka Algrasa, Alnissa (www1).

Linie Peren

Zakladatelem této linie byl zlatý plavák 779 Peren. Narodil se v roce 1955 po hřebci 711 Jerkus z matky 1321 Pobeda. Linie Peren představuje typ velkého a mohutného koně s dobře vyvinutými kostmi a silnou konstitucí. Významnými potomky byli synové 914 Polotli, 967 Pudok, 1007 Pyale, Perentli a další (SHIRLIYEV, 2003).

V České republice působí v chovu tmavý plavák Polotlize, perlino Portos a nejvýznamnější klisnou je plavka Penelope (www1).

Linie Kaplan

Vraník 721 Kaplan se narodil v roce 1957 v Turmenistánu po hřebci Kejmír a z klisny Kelte. Kaplan byl neobyčejně krásného exteriéru. V roce 1969 dostal na výstavě v Taškentu ocenění šampiona plemene a byl nazván perlou Turkmenistánu. Mezi jeho vynikající potomky patří Gurgen, 945 Gerden, Korogly, 995 Kerzi a další (SHIRLIYEV, 2003).

Tuto linii v ČR zastupují plemenní hřebci vraník Shaitan Shael a hnědák Gumon, klisny ryzka Alsona a hnědka Jih ATT (www1).

Linie Sere

Původně byla tato linie pojmenována po hřebci Sapar Chan, jehož syn byl slavný hřebec 919 Sere, pokračovatel této linie. Tento zlatý plavák se narodil v roce 1965 v Turkmenistánu (SHIRLIYEV, 2003).

Plnokrevnými zástupci této linie jsou klisny Grusť, Fornaks, Abra, Gelesen a polokrevný hřebec Galen (www1).

Linie Sovchoz II.

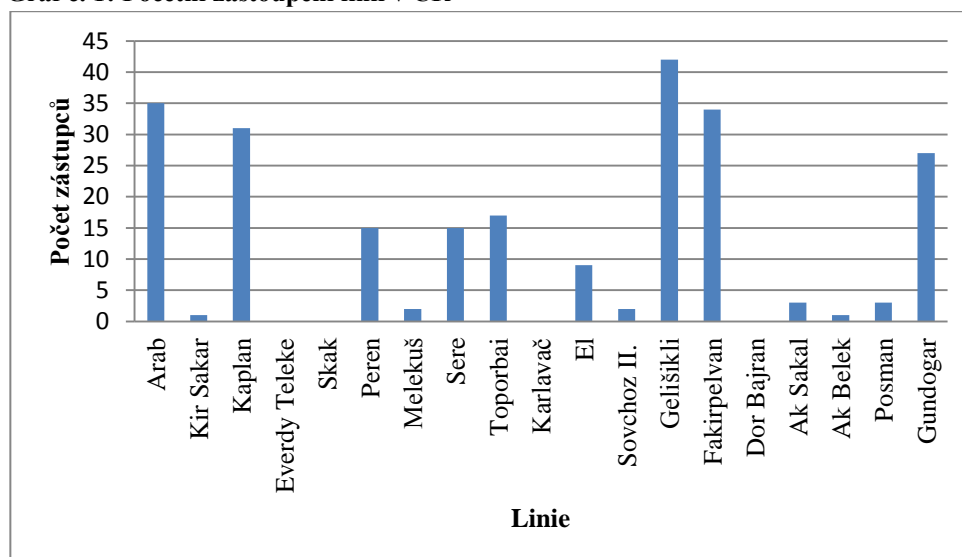
Hnědák 1010 Sovchoz II. se narodil v roce 1978. Jeho potomci vynikali vytrvalostí (SHIRLIYEV, 2003).

Zástupci této linie jsou v České republice hnědák Pair a hnědka Azia (www1).

Linie Gundogar

Linie Gundogar je nejmladší linií, která vznikla teprve v roce 2009 vyštěpením z původní linie Gelišikli. Zakladatel linie, světlý hnědák 699 Gundogar se narodil r.1961 v Těřském hřebčíně v Rusku. Byl synem hřebce 697 Gelišikli z matky 1158 Gul a byl tedy pravým bratrem hřebce 935 Julduz. Gundogar v Rostově na Donu zvítězil v derby, ale byl přesunut na druhé místo kvůli kohoutímu kroku. Jako plemník byl velmi úspěšný, nejdůležitějším synem byl zlatý plavák 870 Garem 11. Zástupci linie jsou hřebci 1185 Džasman, Gobi Gush, Patysh (www1).

Graf č. 1: Početní zastoupení linií v ČR

2.5 Rodiny klisen

Rodina je podle (GROLIG, 1963) je skupina samičích (a podle některých názorů i samčích) zvířat, jejichž zakladatelkou jsou vynikající plemenice. Tato zvířata jsou velmi podobná jak dědičným založením, tak i užitkovými a tělesnými vlastnostmi. Rodina se vytváří v rámci plemenné linie a tvoří její součást.

Achaltekinské koně můžeme odvodit od 50 klisen, které jsou zakladatelky jednotlivých rodin, seznam viz. příloha. Plnokrevní achaltekinci v České republice pochází z 19 rodin klisen (MAREŠOVÁ, 2012). Rozdělení čistokrevných achaltekinských koní viz. příloha č.: 4.

2.6 Historie a zvyky v Turkmenistánu

Současný Achal-Teke je perfektní výsledek teorie přežití nejsilnějšího v průběhu několika tisíciletí. Byl vystaven jedinečně drsnému prostředí a byl testován při službě svému majiteli. Specifické vlastnosti achaltekinského koně se vyvinuly z velké části díky přírodním podmínkám v jeho domovině. Turkmenistán je z větší části poušť s minimálním ročním úhrnem srážek. Lidská sídla jsou hlavně kolem vodních toků na okrajích pouště a v oázách. Achaltekinský kůň se chová jen v nevelké části Turkmenistánu na jihu země. O ostatní oblasti se dělí jomudští koně v západních oblastech a kabardinští koně podél řeky Amudarji na severovýchodě (BULLETIN, 3/2004).

Důležitým faktem je nedostatek pastvin na jihu. Stádový pastevní odchov je zde nemyslitelný (BULLETIN, 3/2004). Tráva na turkmenských stepích roste pouze tři měsíce v roce, z toho je jen jeden měsíc opravdu intenzivní (www4). Mladá tráva se dá spásat od března do poloviny května, pak začne sesychat a vlivem horkého slunce a větrů se listy olamují. Ale dubnová pastva je velmi kvalitní, převládá lipnice cibulkatá (*Poa bulbosa*) a ostřice (*Carex hastii*) (BULLETIN, 3/2004). Z toho důvodu nemá v Turkmenistánu pastva pro chov koní téměř žádný význam. Koně byli krmeni z ruky málo objemovou stravou, přesto však s vysokým obsahem bílkovin. Držení koní v takto nehostinných podmínkách přinášelo komplikace, ale zároveň se podílelo na utváření specifického exteriéru a charakteru achaltekinských koní (www4). Pravlast achaltekince byla i zároveň i kolébkou nejlepší krmné traviny vojtěšky. Pastva byla ale ve velké míře závislá na vodě. V půlce května, kdy se vzduch taví od 50 °C a více, krmiva roste méně a méně (ŠTORCH, 2006). Logickým důsledkem těchto omezených pastevních možností je krmení koncentrovanými krmivy. Tím se chov koní značně prodražil, ale právě to přispělo k nevšednímu vzhledu a krmným nárokům AT (BULLETIN, 3/2004).

Krmná dávka se sestavovala víceméně z ječmene, vojtěšky a skopových kuliček. Vojtěška se v létě předkládala zelená, v zimě v usušené formě. Achaltekinský kůň nepotřeboval krmivo ve velkém objemu, ale v dobré kvalitě. Ječmen se předkládal zbavený nečistot a prachu, vojtěška kvalitně usušená, voňavá, s neodrolenými listy.

Ječmen se podával dvakrát denně, ráno a večer, buď přímo z ruky nebo z pytlíků přichycených na ohlávku. Vojtěška se předkládala do hliněných žlábků v nevelkých porcích, několikrát denně. Napájení koní probíhalo dvakrát až třikrát denně před krmením ječmenem (BULLETIN, 3/2004). EDWARDS (1994) k tomu říká, že achaltekinci byli krmeni zvláštní dietou, která udržovala jejich originální konstituci, krmení mělo vysoký obsah bílkovin a malou dávku objemného krmiva. Důsledkem takového krmení jsou vykasaná břicha, vzhled podobný chrtům a málo podkožního tuku.

Jako Arabové, tak i Turkmeni po dlouhá staletí hlídali čistokrevnost svých koní (SHIRLIYEV, 2003). Hradby opevňující sídla Tekinců se rozprostíraly podél celého úpatí Kopetdagských hor (ŠTORCH, 2006). Udrželi vznešenost achaltekinců po tisíciletí. Zdokonalit plemeno trvalo Turkmenům po staletí. Koně byli prakticky stvořeni lidmi, žili s lidmi, bojovali s lidmi a umírali s lidmi. Život Turkmenů ovlivňoval i život koní. Turkmen byl odkázán na svého znamenitého koně, kterého zahrnoval výjimečnou pozorností a péčí. O Turkmenech se říkalo, že budou vojáky do té doby, dokud budou mít achaltekince, a že achaltekinec bude existovat, dokud jeho pán bude vojákem. O tom, jak pravdivé bylo toto tvrzení, se všichni přesvědčili po připojení Turkmenistánu k Rusku po bitvě u Goek Tepe (1881) a posléze ještě názorněji po nástupu komunistického zřízení. Tehdy nejen rapidně klesly stavy achaltekinců do té míry, že jim hrozilo úplné vyhynutí, ale zároveň se i zcela změnila tradiční způsoby odchovu, kdy z individuální péče svých majitelů byli koně přesunuti do kolchozních farem a hřebčínů (www3).

Turkmeni obvykle vlastnili jen jednoho až dva dospělé koně. Rodin, které měly více než 5 -6 koní, bylo minimálně, neboť náklady na koně byly příliš vysoké (VITT,1937). Zaopatření koně vyžadovalo mimořádně vynaložené úsilí. Obzvlášť pochopitelné se jeví turkmenské přísloví, že mezitímco z hříběte vyroste kůň, přemění se majitel v hubeného psa. A proto i velmi zámožný člověk, ani nemluvě o obyčejném rolníkovi, si mohl dovolit žít sotva několik koní (ŠTORCH, 2006).

Obydlím Turkmenů byly plstěné stany - jurty, stáje pro koně neexistovaly. Kůň se stal členem rodiny, často bydlel dokonce v jednom stanu s lidmi. Achaltekincům nikdy nebylo dovoleno pást se na pastvině ve volném stádu. Místo toho byl každý kůň vychováván a ošetřován odděleně. Jakkoliv se to zdá podivné, koně to nerozmazlilo. Koně byli drženi na dlouhém úvazku u jurty (VITT, 1937).

Zajímavý byl i způsob uvazování koní. Turkmeni nikdy neuvazovali koně nakrátko, ale vždy vybírali dostatečně velké prostranství a koně uvazovali takto, od ohlávky vedlo dlouhé vodítko, na jehož konci byl železný kolík s kroužkem, do kterého bylo vodítko uchyceno. Železný kolík se zarazil do země. Aby ho kůň nevytáhl, ohlávka měla místo koženého nánosníku řetízek, který procházel podbradním kroužkem do vodítka. Pokud kůň vodítko příliš napjal, bylo působení řetízku natolik ostré, že se kůň o vytržení kolíku nepokusil (VITT, 1937).

Od hlavy až po ocas byli koně přikryti dekami, které je chránily v zimě před chladem, v létě před hmyzem a sluncem. Koně byli do dek odíváni od raného věku a deky byly uchyceny obříšником. Díky těsnému dotažení obříšníku často u koní

vznikaly změny na hrudní kosti (VITT,1937). Deku se z koní snímala v létě, a to ráno a večer, přičemž se kůň nečistil, pouze lehce oťel dečkou. I přesto měla srst výbornou kvalitu. Turkmeni koně ve vodě nekoupali, ale brali je během dne do rozžhavených písků pouště, kde je nechali ve volnosti vyválet. Po takovéto písečné koupeli se již i tak zlatá srst neobyčejně leskla a zářila. Zvláštní pozornost si zaslouží způsob sedláni. Sedláni koně, to byl soubor předepsaných ceremonií. Nejdříve se sejmula deka z koně, ze srsti se ometlo každé smítko. Následně se na hřbet daly dvě tenké dečky, jedna sající pot, jedna plstěná. Na tyto dvě tenké přišla třetí, tlustá, z vnitřní strany plstěná, ze všech stran lemovaná ručně tkaným plátnem. Tato poslední měla výřez na kohoutku. Na dečky se kladlo sedlo s dřevěným posedlím, potaženým kůží. Na posedlí se svrchu dávala deka, zakrývající celého koně, a vše se zajistilo pevně dotaženým obříšníkem a speciálními úvazky jednotlivých deček. Při jízdě na dlouhé vzdálenosti se obvykle velká deka nedávala, ale byla přivázána jako bandalír za sedlem (VITT, 1937).

Dobrý kůň byl vždy osobní pýchou majitele a byl velmi ceněn. Bývali zdobeni krčními a hrudními ozdobami tepanými ve stříbře a posázenými drahými kameny. Jejich množství demonstrovalo bohatství a postavení majitele ve společnosti. Do bojů bývali vybaveni ochrannými štíty. Zdobené obojky, zvané aladža, tkané stejným způsobem jako tradiční turkmenské koberce, ochraňovaly koně proti démonům. Tato tradice se zachovala až do dnešních dnů, na výstavách vidáme ozdobené koně (dnes už jen symbolicky), ale neodmyslitelně to k nim patří (www4).

Nutkání zdobit svého milovaného koně bylo pro Turkmeny typické, zdobená bývala i uzdečka, která byla mimo jiné vybavena tenkými řemínky na čelence, které chránily oči koně před hmyzem (VITT, 1937).

SHIRLIYEV (2003) dodává, že by na koňském krku nikdy neměl chybět obojek, chránící proti zlým duchům a úrknutí. Ozdobám se říká alagayysh.

Obojky jsou bohatě zdobené, každý se podle svých možností snaží svému koni dopřát co nejhonosnější ozdobu (EDWARDS, 1994).

Klisny se zapouštěly velmi brzy, obvykle již jako dvouleté (pokud nebyly v tréninku), hřebci začali připouštět až po třetím roce. Pokud připouštěli dříve, tak jen několik klisen. Připouštění se praktikovalo z ruky, přičemž pouze velmi kopavým klisnám se spoutávaly zadní nohy. Hřebce vodil na připouštění jeden člověk, zpravidla na ohlávce (www3). Co dáš, to si odneseš, říkali Turkmeni, kteří na rozdíl od Arabů cenili zrovna samčí původ koně. Jejich nároky byly natolik vysoké, že klisně umělým způsobem nechávali dělat potrat, pokud se ukázalo, že byla zapuštěna málo cenným hřebcem (ŠTORCH, 2006).

Nejproslulejší hřebci, jako například Bek-Nazar-Dor nebo Kara-Kunon, připouštěli denně v průměru pět klisen, za sezonu pak více než 100 klisen. Krmná dávka těchto hřebců činila v připouštěcím období 6 kg ječmene smíchaného z 10 -15 vejci a chlebem-čurekem, který byl pomazaný skopovým sádlem (sary-jag), a dále vojtěška ad libitum. Připouštěcí období začínalo v březnu a trvalo do konce července, aby se hříbata rodila v optimálním čase. Odstav hříbat probíhal okolo 5 -6 měsíce, někdy, pokud hříbě nešlo dále do tréninku, se nechávalo u matky až do jednoho roku.

Každý jedinec je individualita, která nese povahové rysy po svých předcích, a proto hřebci se špatným charakterem nebývají zařazováni do chovu (www4).

Velice brzy po odstavu přicházelo hříbě do výcviku. S nástupem podzimních mrazíků se začínalo přikrmovat ječmenem. Ze začátku činila denní dávka 200 g ječmene, na konci 9. měsíce hříběte 600 g. Vojtěšku mělo odstávče k dispozici ad libidum. Na ohlávku bylo hříbě naučeno již před odstavem, a tak první etapou tréninku bylo přivyknutí na uzdečku s udidlem, posléze sedlo, na které se připevňovaly snopy vojtěšky, aby si koník zvykal na váhu na hřbetě. Na ještě ani ne roční hříbě si sedali malí lehčí chlapci a začal trénink na podzimní dostihy rok a půl starých koní. V průběhu tréninku dostávali koně již 2 -2,5 kg ječmene (www4).

Způsoby tréninku se u jednotlivých trenérů lišily a samozřejmě, stejně jako evropští trenéři, o svých tajných receptech na vítězství neradi hovořili. Všechny způsoby se ale shodují v jednom - trénink je rozdělen na tři etapy. První etapou je období navykání na zvýšené krmné dávky, druhou etapou je období zvýšené zátěže a tzv. vysušení koně, třetí etapa, dalo by se říci doladění formy, začíná pět dnů před dostihy (www3).

Turkmeni rádi srovnávají své oře s ptáky. Proto se slovo Kush, pták, vyskytuje ve jménech poměrně často. Například Mele Kush znamená hnědý pták (SHIRLIYEV, 2003). Koně často dostávají jména ptáků na památku mytického závodu mezi nebeským achaltekincem a sokolem. V tomto závodě zvítězil kůň (www3).

2.7 Historie chovu v ČR

Začátky chovu achaltekinských koní v ČR byly velmi dramatické. Zidealizovaná představa o velkém výtěžku na těchto koních se následně změnila v boj o jejich přežití.

Vůbec prvním achaltekinským koněm na našem území byl plemenný hřebec Garut 10. Do Čech byl importován Ministerstvem zemědělství v roce 1989 na osvěžení krve koní Kinských a působil v hřebčíně Lípa u Hradce Králové (DUŠEK, 1986). Z řady jeho potomků lze jmenovat Granda Kinského, který působil jako úspěšný sportovní kůň.

2.7.1 Chov na Chrastavě

V roce 1990 se manželé Havlíčkovi rozhodli začít s chovem achaltekinských koní v ČR. Zakladatelem chovu se stal plnokrevný hřebec Lakmus, dovezený z těrského hřebčína, a spolu s ním byly zakoupeny i polokrevné klisny z Dagestánu (ČÍRTEK, 1999). V roce 1992 bylo Městským úřadem v Chrastavě vydáno stavební povolení na stavbu pro chov koní pro paní Havlíčkovou a pana Havlíčka. Manželé Havlíčkovi plánovali vybudovat největší chovnou stanici v Evropě, a to vzácného plemene koní Achal-Teke. Součástí jejich plánu byla rozlehlá stáj, jízdárna spolu s hotelem, restaurací, multifunkčním sportovním hřištěm, půjčovnou postrojů, plně vybavenou veterinární ordinací s operačním sálem a porodním stolem pro koně i jiná

zvířata. Farma byla obklopena téměř 150 ha vlastnických pozemků, které měly farmu hospodářsky vyživovat (ČÍRTEK, 2002). Farma na Chrastavě byla jedním ze tří středisek na světě, která se pokoušela o záchranu plemene (ČÍRTEK, 1999).

Základna chovného stáda se dále rozšiřovala. Na farmu byli ze Stavropolu importováni další výborní hřebci, Mamed a Pjakize. Později na farmě působil i plemeník Garut 10. V jedné době se počet koní na Chrastavě blížil k 200 kusům. Hříbata byla úspěšně prodávána, stáje byly rozšiřovány a na farmě se v té době dařilo (MAREŠOVÁ, 2012).

V roce 1995 Havlíčkovi založili vlastní asociaci, Sdružení chovatelů achaltekinského plnokrevníka a altajského koně v ČR. Jeho aktivity však neplnily svůj účel. Sdružení vydávalo svá vlastní potvrzení o původu koní narozených v ČR, která byla neplatná a v rozporu s plemennými knihami v Rusku. Vzhledem k tomu museli noví majitelé hříbat narozených na Chrastavě zpětně žádat o uznání a zápisy do PK. Možným důvodem, kvůli kterému manželé Havlíčkovi nechtěli spolupracovat s Ruskem, byla i nečistokrevnost koní. Na dokladech koní vydaných na Chrastavě bylo pouze uvedeno Achaltekinský kůň. Většina dovezených koní byla nečistokrevná, pravděpodobně kvůli ceně koní, která byla oproti čistokrevným jedincům čtvrtinová (MAREŠOVÁ, 2012).

V roce 1996 bylo z hřebčína Čagorta a ze Stavropolu do ČR importováno několik desítek čistokrevných koní. Z celého stáda byli pouze 2 hřebci, zbytek byly z velké části čistokrevné klisny (SCHWARZ, 2012). Farma byla v té době před dokončením, ale banky neposkytly slíbené úvěry. A vzhledem k tomu, že v tomto roce pan Havlíček vážně onemocněl a paní Havlíčková na vše zůstala sama, nenechaly na sebe finanční problémy dlouho čekat. Koně byli postupně rozprodáváni. Bylo to jediné východisko pro tuto situaci. Paní Havlíčková byla pod tlakem bank, nebyly peníze na krmení, dokonce o některé koně přišla. Část stáda byla rozprodána po jednotlivých koních novým majitelům, kteří však ale neplatili nebo byly ceny velmi nízké (ČÍRTEK, 2002). Import, který byl realizován v roce 1996, z poloviny financoval pan Chromík, který své koně v době krachu přesunul do Bínovce u Děčína. Naneštěstí i on se dostal do finančních potíží a následně také vážně onemocněl. Koně ho v té době přestali zajímat a samozřejmě na to doplatili právě koně. Někteří jedinci si z této doby nesou následky na celý život. Osudným se to stalo pro plemeníka Pjakize. Stav koní v Bínovci byl stále horší. V této době se o koně začal zajímat pan Valeš z Ligy na ochranu zvířat, který již dříve pomáhal paní Havlíčkové shánět peníze. O nepřehledné situaci, která nastala ví samozřejmě nejvíce sami konkrétní lidé, ale výsledkem byl přesun chovného stáda k Českému Krumlovu a jeho majitelem se stal pan Jiří Schwarz. Vzhledem k tomu, že byl Chromíkův známý, koupil od něj stádo téměř za jateční cenu. Zbytek koní bylo přesunuto také na jih do Nové Vsi, na statek Ligy na ochranu zvířat (SCHWARZ, 2012). Sen o chovu koní se sice na Chrastavě nebyl zcela zrealizován, ale plemeno se podařilo zachránit. Stádo jenž bylo sice rozptýlené mezi nové majitele, je však dostatečně velké na to, aby mohla jeho reprodukce zdárně pokračovat (ČÍRTEK, 2002). Farma v Chrastavě byla na dlouhou dobu opuštěná. Nyní je jejím majitelem

Jan Svoboda, který zde vybudoval velké jezdecké centrum. Pro zachování tradice nyní farmu obývá také jeden achaltekinský kůň (MAREŠOVÁ, 2012).

2.7.2 Importy koní do ČR

První import koní nepocházejících z Ruska se konal v roce 2001. Martin Hofman zakoupil v Německu 2 klisny (Penelope, Durana). Dalšími koňmi, kteří rozšířili stav čistokrevných achaltekinských koní v ČR, se stali koně manželů Novotných, kteří se přistěhovali z Uzbekistánu. V jejich vlastnictví jsou 2 hřebci (Alahrad, Altair), 2 chovné klisny (Keiki, Salamandra), mladé koně a hříbata (www1).

Důležitým krokem v chovu achaltekinských koní bylo založení ČSCHATU (Českého svazu chovatelů Achal Teke) 30. 8. 2003 Petrou Marešovou, která se stala předsedkyní, a místopředsedkyní Zdenou Skopalovou. Hlavním důvodem vzniku svazu byla tehdejší situace v chovu achaltekinců na území České republiky. Do roku 2002 byla v podstatě jediným centrem chovu achaltekinců farma v Chrastavě manželů Havlíčkových. Protože většina z nových majitelů měla zájem nějakým způsobem koordinovat chovatelskou činnost a dát do pořádku registrace koní v mateřských plemenných knihách (za roky 1991 -2002 nebyl žádný z achaltekinců narozených v ČR zaregistrován v mateřské plemenné knize). V červnu 2003 bylo zorganizováno setkání zainteresovaných majitelů, na které byla pozvána hlavní inspektorka chovu achaltekinských koní T. N. Ryabová z Ruska. Během tohoto setkání paní Ryabová navštívila chovatele v České republice a proběhly první registrace achaltekinských koní. Na podzim roku 2003 začala jednání ČSCHAT s ruskou stranou a výsledkem bylo členství ČSCHAT v MAAK (Mezinárodní asociací chovatelů achaltekinských koní v Rusku). MAAK pověřil ČSCHAT vedením chovatelské agendy pro achaltekinského plnokrevníka a achaltekinského podílového koně chovaného v ČR (MAREŠOVÁ, 2012). Svaz dále zprostředkovává registraci plnokrevných a podílových achaltekinských koní v PK Rusku, licenciaci hřebců, hodnocení koní, zprostředkovává veškerou komunikaci s Ruskem (www1).

Na další velký import achaltekinských koní do České republiky se čekalo 8 let. V zimě roku 2004 bylo z ruského hřebčina Eisk dovezeno P. Marešovou a Z. Skopalovou 8 čistokrevných koní. Byli to 4 hřebci (Mingam, Samurai, Damask a Dubler) a 4 klisny (Meksika, Davenda, Sirena a Dorkeik). Dalším významným importem byla klisna Chiva Tarki, světová šampionka dvouletých z roku 2004 v Dagestánu, jejímž majitelem byl Martin Hofman (www1).

Rok 2006 byl velmi bohatý na zahraniční importy. Již v lednu byla M. Hofmanem zakoupena klisna Alem z rakouského chovu. Dalšími dovezenými koňmi byly klisny Bahar a Birinji z Estonska, jejichž majitelem se stalo, dříve sdružení DALIDA (nyní Lakmus Teke Star), které o týden později z Nizozemí následoval elitní plemník a světový šampion 1127 Almaz. Dalšího hřebce Abebe dovezl M. Hofman z Rakouska. Následně byla dovezena sdružením Lakmus Teke Star polokrevná 41/385 Dara. Dalším koněm zakoupeným tímto sdružením byl hřebec

Kuyon z Maďarska. Na podzim roku 2006 byli z ruských hřebčínů dovezeni hřebci Gumon (P. Marešová) a Stambul (bývala majitelka Hana Turinková) (www1).

V roce 2007 zvýšilo stav čistokrevných achaltekinských koní dalších 7 zajímavých koní. Nejdříve to byl hřebec 1185 Džasman, zakoupený M. Hofmanem v Rakousku. Další 2 koně koupila P. Marešová. Nejdříve klisnu Ainabat z Německa a dále hřebce Germes ze Švýcarska. Dalším importem byl mladý hřebec Paolo majitelky Edity Slukové, který byl dovezen z Ruska. Ještě téhož roku koupilo sdružení Lakmus Teke Star z Ruska 4 koně (hřebce Shaitan Shael a klisny Aksi Shael, Arabli Shael a Iaffa) (www1).

Další plnokrevný čistokrevný achaltekinec přicestoval do ČR až v roce 2010. Byl to roční hřebeček Omid majitelky P. Marešové. Dalším dovezeným hřebečkem byl Gobi Gush, kterého v roce 2011 koupila z Nizozemí Zdena Skopalová. Na konci tohoto roku byla E. Slukovou dovezena z Estonska chovná klisna Sayatkhanum, kterou následovala hned v lednu 2012 klisna Gulesen, dovezená z Německa, P. Marešovou (www1).

2.7.3 Současný stav koní v ČR

K dnešnímu dni 28.3.2012 je na území ČR registrováno 237 achaltekinských koní (MAREŠOVÁ, 2012)

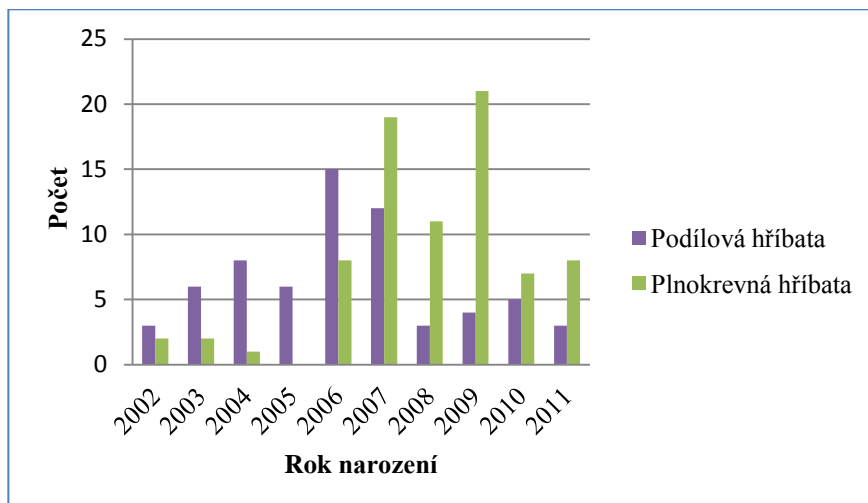
Tabulka č. 2 Počet jedinců v ČR podle pohlaví a podílu krve

Pohlaví Podíl krve	Hřebci Valaši	Klisny
Plnokrevní	56	61
Podíloví	58	62

V ústředním registru plemeníků je současné době zaregistrováno 15 plemenných plnokrevných hřebců (Damask, Dubler, 1185 Djasman, Germes, Ghadir, Gobi Gush, Gumon, Mingam, Paolo, Patysh, Polotlize, Portos, Samurai, Shaitan Shael, Stambul) a 4 plemenní podíloví hřebci (Erzy Gul, Galen, Mignard a Sym syk), které je možné použít pouze na podílové klisny (www1).

Od vzniku ČSCHAT jsou každoročně zaznamenávána všechna narozená hříbata v České republice. Jejich počet se každým rokem zvyšuje. Lze konstatovat, že díky zahraničním čistokrevným importům převažuje počet čistokrevných hříbat nad hříbata s jiným podílem krve.

Graf č. 2: Počet narození hříbat v ČR

Koně s českým původem lze nalézt v řadě zemí celého světa, Francii, Nizozemí, Německu, Švýcarsku, Itálii, Rakousku, Maďarsku, Uruguay a Senegal. Většina exportů jsou mladí koně a hříbata.

2.8 Sport

Plemeno je proslulé svou tvrdostí, vytrvalostí a schopností zdolávat dlouhé jízdy v písčitém a pouštním terénu (www1). Pohyb achaltekinského koně je impulsivní, elastický a příjemný pro jezdce ve všech chodech (MAREŠOVÁ, 2005). Achaltekinci mají svůj osobitý, měkký a elastický krok. Achaltekinci jsou živí a lehce se dají vzrušit (BUDONNYJ, 1952). Achaltekinec je však kůň velmi všestranný, dokáže se zúčastnit všech odvětví jezdeckého sportu na vysoké úrovni (MAREŠOVÁ, 2005). Achaltekinský plnokrevník je daleko univerzálnějším koněm, jak dokázal svými úspěchy v klasických jezdeckých disciplínách (MALÁ, 1999).

2.8.1 Dostihy

Achalteke je po anglickém plnokrevníkovi druhým nejrychlejším plemenem na světě. Rychlost byla totiž velmi důležitým atributem válečného koně, a tak toto plemeno bylo po staletí šlechtěno s cílem tuto vlastnost co nejvíce rozvinout (www1). Daleko dříve, než první anglický plnokrevník spatřil světlo světa, měřili si své síly turkmenští koně na závodních drahách a dodnes jsou dostihy jejich hlavními chovatelskými zkouškami (MALÁ, 1999). Rychlost byla základní schopnost válečného koně, často rozhodovala o životě a smrti (SHIRLIYEV, 2003).

Dostihy byly vždy výkonnostní zkouškou pro AT, Turkmeni se řadí k národům Střední Asie, které vášnivě podporují rychlé dostihy a vyvinuli mnoho speciálních postupů pro odchov těch nejrychlejších šampiónů. Některé z nich byly přejaty do Evropy, jako například principy dekování, intervalový trénink, obsedání koní v raném věku, krmení koncentrovaným krmivem a další (MAREŠOVÁ, 2005).

Achaltekinci jsou velmi lehce trénovatelní. Mají velmi rychlý start a mnoho jejich žokejů říká, že nejtěžší z celého závodu je zvládnout zrychlení při startu a zůstat sedět na koni (SHIRLIYEV, 2003).

Nejčastější vzdálenost achaltekinského dostihu byla 200- 600m, běhalo se ovšem na několik rozběhů, vítěz postoupil do dalšího rozběhu. Dnes se běhají klasické vzdálenosti jako u A1/1 (MAREŠOVÁ, 2005).

Úspěšným dostihovým koněm na počátku 20. stol. byl slavný Boinou. Budoucí olympijský vítěz Absent běhal s dobrými výsledky už jako dvouletý. V 80. letech na dráze excelovali Karader a Gauchar 4 (otec v ČR působícího Garuta 10). V posledních desetiletích patřil k nejlepším Pijada, oblíbenec prezidenta Nyazova. Závodil do 12 let a dnes působí úspěšně v chovu. Hřebčín Stavropol produkuje velmi dobré závodníky (www1).

V roce 2008 vznikl Mezinárodní Jockey Club achaltekinských koní, jehož cílem je rozšíření a propagace achaltekinských dostihů na celém světě. ČR má prvenství v pořádání dostihů pro achaltekinské koně v Evropě a je u nás zaregistrováno 5 dostihových stájí. V roce 2008 a 2009 se konaly v Pardubicích Ceny Boinou (www1). V roce 2008 byl dostih na 1200 m a vítězem se stal hřebec Mingam (nar.1996, 1069 Kortik–Mimoza, linie Toporbaj) s časem 1:19,00 (s). Dalšími zúčastněnými byli plemenní hřebci Germes, Polotlize a Damask. V roce 2009 se distance Ceny Boinou prodloužila z loňských 1 200 m na 1 600 m a sjednotila se tak s touto cenou běhanou na území Ruska. Vítězem se stal opět hřebec Mingam v čase a jeho soupeři v tomto roce byli Damask, Polotlize, Dubler (www1).

Tabulka č. 3 Traťové rekordy AT (BULLETIN, 3/2004)

Vzdálenost (m)	Čas (s)	Jméno koně
1000	1:03,8	Gumi
1200	1:16,7	Gran
1400	1:28,5	Yazgul
1500	1:40,2	Arkadag
1600	1:40,2	Kaltaman
1800	1:43,6	Opal
2000	1:57,0	Ametyst
2400	2:11,5	Krocket 7 (Fakel)
2800	2:41,6	Gindikush
3200	3:09,6	Achal
4000	4:39,2	Elkhan

2.8.2 Drezura

Dvacáté století znamenalo rozvoj klasických jezdeckých disciplín, a tedy i novou oblast využití pro achaltekince (www1).

Nejvýraznější achaltekinec, který se objevil v drezurních obdélnících, se jmenoval Absent. Žil v letech 1952–1976. Jeho otec byl Arab, původním jménem Kazbek, účastník vytrvalostní jízdy 1935, matka Balcara (SHIRLIYEV,2003).Jako

dvouletý běhal dostihy v Ašchabádu (MAREŠOVÁ, 2005). Pod drezurním jezdcem Sergejem Filatovovem a pod taktovkou trenéra Sitka dosáhla tato dvojice velkých úspěchů. V roce 1960 získali zlatou medaili na OH v Římě (hodnocení 82,4 %), na OH v Tokiu 1964 získali bronz a na OH v Mexiku 1968, již s jezdcem I. Kalitou, se umístil Absent na čtvrtém místě v soutěži družstev. V 17 letech byl zařazen do chovu (MAREŠOVÁ, 2005). V rodokmenu českých AT se Absent objevuje nejčastěji přes své dva syny, Ararata (v ČR působil jeho syn Lakmus) a Ametista. V rodokmenu Garuta 10 figuruje Absent jako mateřský otec (MAREŠOVÁ, 2005). Mimo mezinárodní úspěchy byl i sedminásobný národní šampion (www3).

V ČR se od roku 2008 do 2010 zúčastňovala drezurních soutěží podílová klisna Erebuni (nar.1995, Lakmus – Energija, linie Arab) ve stupni Z,L. V roce 2008 se na drezurním obdelníku ve stupni objevil i plnokrevný hřebec Stambul (nar.2001, 1228 Maksut 2 – 2933 Sikea, linie Fakirpelvan) (www8).

2.8.3 Parkúr

Achaltekinci jsou i dobrými skokany, jak dokazoval i Arab, otec Absenta. Při skoku mohutnosti překonal 2,19 metrů (SHIRLIYEV, 2003).

Sportovně úspěšným koněm byl valach Penteli, syn Fakirpelvana, který se v 70 letech účastnil skokových soutěží nejvyšší obtížnosti (www1). Měřil v kohoutku pouze 151 cm, ale probojoval se na OH v Mnichově 1972, kde bohužel neuspěl. V Rusku byl po dlouhou dobu na špičce skokanů. Ve Světovém skokovém poháru ve středoasijském regionu se pravidelně umísťují AT hřebci Kovum, Man, Arslan (MAREŠOVÁ, 2005). Hřebec Perepel skočil do dálky 8, 78 cm (SHIRLIYEV, 2003).

V ČR startovali v roce 2004 polokrevný valach Elmak (nar.1997, Mamed – Elga 41, linie Gelişikli) a plnokrevná klisna Agarjanka (nar.1994, 1039 Gajdamak 12 – 2102 Ajgul) (HANUŠOVÁ,2007).

Od roku 2005 do 2008 startoval mnohokrát v soutěžích od stupně ZL – S plnokrevný hřebec Altair (nar. 2000, 1130 Alachrat – 2770 Keiki), linie Fakirpelvan) v majetku Leny Novotné. Získal nejen velmi dobrá umístění, ale i několik vítězství (www8). Altairův otec je jediným synem hřebce Arslana, který se stal nejlepším skokovým koněm Světového poháru ve středoasijského regionu.

Od roku 2008 startuje polokrevná Geljek (nar. 2004, Polotlize – Gloria 37, linie Peren), manželů Galových (www1).

V roce 2010 se skokových soutěží ve stupních Z,ZL zúčastňovala pravá sestra Altaira, Alba (nar. 2003, 1130 Alachrat – 2770 Keiki), majitelka Lena Novotná a polosestra Alnissa (nar. 2006, 1130 Alachrat – Salamandra, linie Fakirpelvan).

2.8.4 Všestrannost

Military je pro achaltekince poměrně vhodnou disciplínou, v Evropě se o tom příliš nedozvídáme, ale v ruských soutěžích jsou často úspěšní (HANUŠOVÁ, 2007).

Lze zmínit bělouše Araba (Kazbek), který se dvanáct let úspěšně účastnil soutěží všestrannosti a parkurů (MAREŠOVÁ, 2012).

Další účastník všestrannosti byl podílový hřebec Bugar, který v roce 2004 vyhrál CCI** a byl členem ruského reprezentačního týmu. V roce 2003 získal hřebec Sotschi 2. místo na švýcarském mistrovství juniorů a v USA závodil v 90. letech Sengar, který se nezúčastnil OH v Atlantě jen kvůli zranění. Achaltekinci působící ve světě jsou Propeller, Maksut a Sugun (www1). Z koní v současnosti si zaslouží zmínku klisna Galambija (po Melesur), šampionka Ruska ve všestrannosti v kategorii mladých koní (MAREŠOVÁ, 2012).

2.8.5 Westernové disciplíny

Tato disciplína je doménou amerických plemen, neplatí to ale ve všech případech. Při práci s dobyt看em se samozřejmě výrazně uplatňuje „cow sense“ kovbojských plemen, ale v rychlostních disciplínách a westernové drezuře se mohou uplatnit i jiní koně. Například chlumecký žluťák Grand Kinský je synem Garuta 10, achaltekince, který dlouhá léta působil v českém chovu. Grand měl se svojí jezdčyní Libuší Půlpánovou dobré výsledky v reiningu a trailu (MAREŠOVÁ, 2005).

Podílový hřebec Kuljuk (závodní jméno Black Angel) se umístil na druhém místě na Mistrovství Republiky 2001 v rychlostních disciplínách - barrel racing a pole bending (HANUŠOVÁ, 2007).

2.8.6 Vytrvalost

Achaltekinští koně vynikají svou vytrvalostí, zvláště na dlouhé vzdálenosti (DUŠEK, 2007). Nejslavnější zkouškou jejich vytrvalosti byla jízda z Ašchbádu do Moskvy, kterou absolvovali v roce 1935 achaltekinští a jomudští koně. Trasa měřila celkem 4 128 km, z toho 960 km vedlo pouští. Cesta trvala 84 dní, s denním průměrem 50 km. Tento skvělý výkon nebyl nikdy dorovnán, natož překonán (www1). Vytrvalost byla vyvinuta tvrdým přírodním výběrem v nájezdech a válkách, ve kterých umíraly tisíce koní a jen ti nejvíce tvrdošíjní přežili a předali své fenomenální kvality svému potomstvu. Vytrvalost byla také utvářena neobvyklými metodami tréninku a přípravy (HANUŠOVÁ, 2007). Koně měli občas překonat i 160 kilometrů denně. Achaltekinský hřebec nesl tři tekinské válečníky a dvě těžké příkrývky (SHIRLIYEV, 2003).

V roce 1945 proběhl srovnávací vytrvalostní dostih na 500 km, kterého se zúčastnili zástupci osmi plemen. Zvítězil AT Tarlan (po hřebci Tillja Kuš, linie Toporbai). V současnosti patří mezi dobré vytrvalce turkmenský hřebec Peikam (vítěz závodu na 160 km), ruský Zabeg a Sogudžak. Do loňského Tevis Cupu se

kvalifikovali tři polokrevní AT, žádný z nich náročný závod nedokončil (MAREŠOVÁ, 2005).

V České republice je vytrvalost nejvíce zastoupenou disciplínou. Svědčí o tom nejen vysoká účast achaltekinců, ale i jejich úspěšnost.

Ve vytrvalosti startuje podílový hřebec Adžibej (nar. 1992, Lakmus – Andi 15, linie Arab), který se dokonce zúčastnil Mistrovství Evropy v Itálii 2001, ale za Slovenskou Republikou (HANUŠOVÁ, 2007).

V roce 2003 se vytrvalostních soutěží začali zúčastňovat polokrevná Alakma (nar. 1998, Lakmus – Andi 15, linie Arab) a valach Maizad (nar. 1997, Garut 10 – Markiza 11, linie Gundogar)(www6).

Rok 2005 a konkrétně dostih v Zelčíně byl závodem achaltekinců. Kvalifikačního předkola se zúčastnily 2 plnokrevné klisny Penelope (nar.1997, 1093 Perchat – Dongola, linie Peren) a Durana (nar.2000, 1196 Elbek 40 – Dagomeja, linie Sere). Závodu stupně Z na 50 km se zúčastnili rovnou 3 achaltekinci, první místo a cenu kondice získala polokrevná Alakma, druhé místo získal plemenný hřebec Polotlize (nar. 1998, Pjakize – Gagara, linie Peren) a účastnicí byla i polokrevná klisna Gordana (nar. 1998, Lakmus – Gorst' 8, linie Arab) (www6). V roce 2006 startovali Maizad a plnokrevné klisny Penelope a Durana.

V roce 2007 startoval plnokrevný Kulisikan (nar. 2002, Anis – Kasatka, linie Sere) a polokrevný Eman (nar. 2000, Anis – Erakay, linie Sere), který získal 3. místo v soutěži Z (www6).

Rok 2008 byl ve vytrvalosti opět velmi hojně zastoupen achaltekinci. Maizad se zúčastňoval stupně Z. Alakma startovala ve stupních Z,L. Získala dvě sedmá místa a 5. místo s cenou kondice. Polokrevná Allastar (nar. 1999, Lakmus – Andi 15, linie Arab) v soutěži Z obsadila 8. místo a ve Sloupu ve stupni L na 60 km 1. místo. Polokrevný valach Eman startoval ve stupni L a obsadil 7. místo a následně v polské Warce ve stupni S na 80 km získal 1. místo. Bohužel ze zdravotních důvodů jeho vytrvalostní kariéra nemohla dále pokračovat. Nováčky ve vytrvalosti byli plnokrevní hřebci Stambul (nar. 1228 Maksut 2 – 2933 Sikea, linie Fakirpelvan), Altair (nar. 2000, 1130 Alachrat – 2770 Keiki), polokrevná Myahri (nar. 2003, Anis – Moljun, linie Sere) a polokrevný valach Šogun (nar. 1993, Mamed – Šukur 23, linie Gelişikli) (www6).

V roce 2009 poprvé startoval polokrevný hřebec El Gozali, který v kvalifikačním předkole získal 1. místo a dále startoval ve stupni Z. Eman v maďarské Bábolně získal v CEIYJ* na 80 km 4. místo a dále startoval v soutěžích na 120 km. Allastar získala ve stupni L 2. místo a ve stupni S dvě 1. místa a jedno 2. místo. Alakma získala ve stupni Z 1.místo. Další 2 koně startující v tomto roce, byli achaltekinci v majetku Veroniky Šulcové. Myahri se zúčastnila Z a Kp, kde získala 5. místo. 16 letý Šogun získal v Kp. 3. a 1. místo (www6).

V roce 2010 startovala Allastar ve stupni S a ST na 120-125 km v zahraničí, kde získala dvě 2. místa, jedno 3. místo a cenu kondice. Alakma startovala ve stupni S. Myahri se zúčastnila stupně Z a získala 5. místo a 1. místo. V kvalifikačním předkole

startoval plnokrevný Kulisakan a Šogun, který získal 5 místo. El Gozali a Stambul startovali ve stupni Z (www6).

V roce 2011 startoval se svou novou majitelkou plnokrevný hřebec Stambul, ve stupni Z, L a S. Polokrevná Allastar ve slovenském Šamoríně získala ve stupni T na 160 km 1. místo. Polokrevná nadějná klisna Myahri získala na začátku sezony v Z 4. místo, ale její úspěšná kariéra byla předčasně ukončena tragédií v soutěži stupně L na 66 km (www6).

Pro sezonu 2012 je v České republice připravováno téměř 10 achaltekinských koní.

2.8.7 Současnost ve sportu

MAREŠOVÁ (2005) konstatuje, proč nejsou achaltekinci více zastoupeni ve sportu, i když mají poměrně dobré výsledky. Považuje tuto situaci za následek malé populace achaltekinských koní, většina koní je navíc v Turkmenistánu a v Rusku a ačkoliv tam třeba závodí, v Evropě se o tom málo ví. U koní ve světě pak jde hlavně o rozhodnutí a sportovní ambice majitele. V ČR je stav ovlivněný tím, že většina českých AT pochází z chrastavského chovu, kde nebyly před jejich prodejem vyhovující podmínky, které se podepsaly na zdravotním a psychickém stavu koní. Hodně koní bylo prodáváno jako mladí bez základního výcviku. Během následujících let by se situace mohla změnit k lepšímu.

3. Cíl

Celkový počet plnokrevných achaltekinských koní se odhaduje kolem 3000 ks na celém světě. V ČR, kde je chov AT teprve v počátcích, je nyní evidováno 114 plnokrevných a 123 podílových achaltekinských koní. I přes částečné neúspěchy v začátcích chovu, od počátku 90. let počet plnokrevných AT v ČR stoupá.

Cílem práce bylo :

- zpracovat přehled o historickém vývoji achaltekinských koní
- zpracovat prvotní informace a současný stav chovu achaltekinského koně na území ČR
- analyzovat čistokrevné achaltekinské koně podle příslušnosti k jednotlivým rodinám a liniím
- zaznamenat sportovní výsledky achaltekinských koní v ČR
- zjistit základní údaje o současných plemenných hřebcích působících v ČR
- porovnat hodnoty tělesných rozměrů tělesných indexů u hřebců působících v současné době v plemenitbě ČR s plemenným standardem

4. Materiál a metodika

4.1 Charakteristika sledovaného souboru

V roce 2009, při posledním sčítání bylo v ruské plemenné knize evidováno 414 plemenných plnokrevných hřebců. V České republice působí v plemenitbě 15 plnokrevných hřebců. Podklady základních tělesných měr ke zpracování bakalářské práce byly získány z Českého svazu chovatelů Achal Teke (ČSCHAT) a z nahlédů do licencí hřebců vydaných Mezinárodní asociací chovatelů achaltekinských koní se sídlem v Rusku (MAAK).

Použité údaje (základní tělesné míry a ideální tělesné indexy) jsou podstatné k zařazení hřebců do plemenitby.

4.2 Sledované ukazatele

- jméno
- rok narození
- barva
- zastoupení v jednotlivých liniích
- základní tělesné míry a indexy

U achaltekinských koní se podle plemenné knihy, kterou vydává MAAK měří u hřebců 4 základní tělesné míry – KVH, ŠDT, OH, Ohol, které slouží k výpočtu nejdůležitějších tělesných indexů (PRAUSOVÁ, 2006).

Základní tělesné míry :

- kohoutková míra hůlková (KVH)- měří se měrnou holí v nejvyšším místě kohoutku
- šikmá délka těla (ŠDT)- měří se hůlkovou mírou od ramenního kloubu k zadnímu výčnělku sedacího hrbolu
- obvod hrudníku (OH)- měří se páskovou mírou za kohoutkem
- obvod holeně (Ohol)- měří se páskovou mírou v horní třetině holeně, v jejím nejslabším místě

Ze základních tělesných měr u achaltekinců lze spočítat 5 základních tělesných indexů (PRAUSOVÁ, 2006):

- index formátu těla (IFT) – $\text{ŠDT}/\text{KVH} \times 100$ - Vypočítá se podílem šikmé délky těla ku kohoutkové výšce hůlkové. Čím je index formátu těla větší, tím vyšší je kůň, vzhledem ke své délce těla.
- index kompaktnosti (IK) – $\text{OH}/\text{ŠDT} \times 100$ – Index vyjadřuje vývin tělesné hmoty u koní tzv. dýchacího typu (např. anglický plnokrevník, lehký polokrevník,

achaltekinský kůň a pod.). Index kompaktnosti je u lehkých teplokrevných koní menší než u raných chladnokrevných koní (mají delší tělo a objemnější hrudník).

- index mohutnosti (IM) – $OH/KVH \times 100$ – Index klesá od koní těžkého typu ke koním lehkého typu. Vypočítá se podílem obvodu hrudníku a kohoutkové výšky hůlkové. Sděluje nám informace o celkovém vývinu svalstva koně a jeho mohutnosti.

- index kostnatosti (IKost) – $Ohol/KVH \times 100$ – Index kostnatosti je nejmenší u anglického plnokrevníka a roste s růstem tělesné hmoty. Největší je u chladnokrevných koní. Jde o poměr obvodu holeně a kohoutkové výšky hůlkové. Lze z něj usuzovat na konstituci koně.

- index síly kostry (ISK) – $Ohol/OH \times 100$ - Index síly kostry je poměr obvodu holeně ku obvodu hrudníku. Ukazuje sílu kostry jednotlivých koní.

4.3 Metody zpracování

Ze získaných dat byly pomocí programu Windows Excel zjištěny průměrné, mezní hodnoty a četnosti jednotlivých tělesných měř a indexů a z nich byla následně vyvozena vyrovnanost plemenných hřebců působících v České republice. Získané hodnoty byly porovnávány s plemenným standardem achaltekinských koní a s průměrnými údaji vedenými v IX. a X. plemenné knize.

Zde je uveden přehled použitých matematicko - statistických ukazatelů podle (CALDA,DUPAČ,2000):

- statistický soubor - je tvořen souhrnem statistických jednotek, které jsou definované alespoň třemi hledisky
V mé práci je statistickým souborem 15 plnokrevných plemenných hřebců.
- četnost souboru (n) - počet případů (statistických jednotek) zahrnutých do určité skupiny (třídy) vzniklé při třídění statistických údajů
- aritmetický průměr - součet hodnot znaku zjištěných u všech jednotek souboru, dělený počtem všech jednotek souboru
- směrodatná odchylka (Sx) - je definovaná jako kladná druhá odmocnina z rozptylu S_2 . $S = \sqrt{S_2}$
- variační koeficient (V%) - podíl směrodatné odchylky a aritmetického průměru, vyjadřuje se v procentech
- minimum (MIN) - funkční hodnota představující nejnižší hodnotu ze všech vstupních parametrů
- maximum (MAX) - funkční hodnota představující nejvyšší hodnotu ze všech vstupních parametrů

5. Výsledky a diskuze

5.1 Porovnání tělesných měř

Porovnání kohoutkové výšky hůlkové (KVH)

Podle Duška a kol. (2007) se kohoutková výška hůlková měří hůlkovou mírou v nejvyšším místě kohoutku. Pro srovnání kohoutkové výšky hůlkové byly zaznamenány výsledky u 15 plnokrevných hřebců působících v ČR v plemenitbě.

Průměrná hodnota kohoutkové výšky hůlkové byla u hřebců 156,9 cm. Rozsah minimálních a maximálních hodnot se pohybuje v rozpětí 152 cm až 162 cm. U kohoutkové výšky hůlkové byla zjištěna hodnota směrodatné odchylky 2,8 a vyšší hodnota variačního koeficientu 7,9 %.

Tabulka č. 4 Statistické ukazatele pro porovnání KVH

KVH	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	156,9	2,815828	7,928889	152	162

Ve standardu ruské plemenné knihy je uvedena průměrná hodnota kohoutkové výšky hůlkové 159 cm. Rozpětí intervalu je uvedeno 154 – 165 cm.

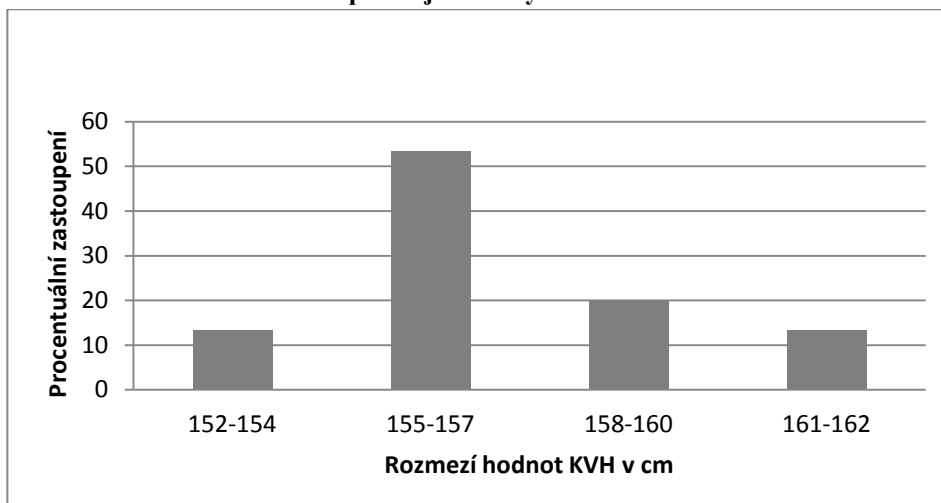
Podle (MAAK, 2005) je průměrná hodnota kohoutkové výšky hůlkové u koní zapsaných v X. plemenné knize 158,9 cm. BÍLEK udává průměrnou míru kohoutkové výšky hůlkové 154 cm. EDWARDS uvádí u achaltekince kohoutkovou výšku hůlkovou 157 cm. Podle PRAUSOVÉ je průměrná kohoutková výška hůlková u plnokrevných hřebců v české republice 151 cm.

Tabulka č. 5 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách KVH

Hodnoty v cm KVH	152-154	155-157	158- 160	161-162	Celkem
n	2	8	3	2	15
%	13,3	53,3	20	13,3	100

Nejvyšší počet hřebců, konkrétně 8 jedinců, se nacházel v rozmezí 155- 157 cm .

Graf č. 3 Procentuální zastoupení v jednotlivých hodnotách KVH

Porovnání šikmé délky těla (ŠDT)

Pro porovnání šikmé délky těla byly zaznamenány údaje u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize.

Průměrná hodnota šikmé délky těla byla 159 cm. Rozpětí minimálních a maximálních hodnot se pohybovalo od 154 do 164 cm. Směrodatná odchylka měla hodnotu 2,7 a hodnota variačního koeficientu byla vyšší 7,4 %.

Tabulka č. 6 Statistické ukazatele pro porovnání ŠDT

ŠDT	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	159,0	2,719477	7,395556	154	164

U achaltekinských koní se ŠDT měřila do roku 2005 pouze u hřebců, od té doby je míra podle ustanovení X. plemenné knihy měřena také u klisen.

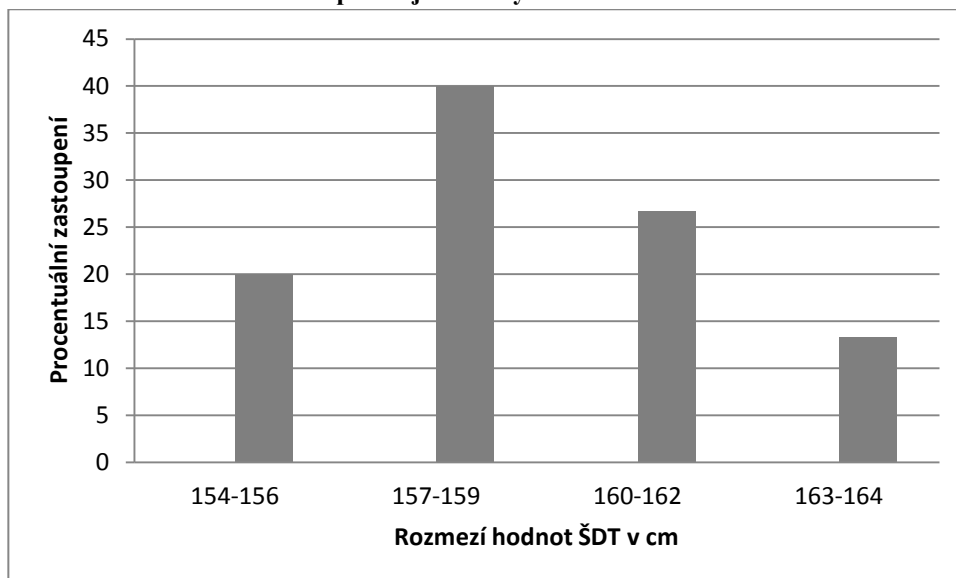
Ve standardu ruské plemenné knihy je uvedena průměrná šikmá délka těla 160 cm. Rozpětí intervalu je 153 – 167 cm. V IX. plemenné knize je u zapsaných koní průměr šikmé délky těla 160,3 cm (MAAK, 2005). Podle PRAUSOVÉ je průměrná šikmá délka těla u achaltekinských hřebců v české republice 154,3 cm.

Tabulka č. 7 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách ŠDT

Hodnoty	154-156	157-159	160-162	163-164	Celkem
n	3	5	4	2	15
%	20	40	26,666	13,333	100

Nejvyšší zastoupením hřebců u šikmé délky těla je v rozpětí 160- 162 . V této hodnotě je zaznamenáno 26,6 % jedinců.

Graf.č. 4 Procentuální zastoupení v jednotlivých hodnotách ŠDT

Porovnání obvodu hrudníku (OH)

Pro porovnání obvodu hrudníku byly zaznamenány výsledky u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize.

Průměrná hodnota obvodu hrudníku byla 176,3 cm. Minimální a maximální hodnoty se pohybovaly od 170 do 188 cm. Směrodatná odchylka měla hodnotu 4,2 a hodnota variačního koeficientu byla vysoká 17,3 %.

Tabulka č. 8 Statistické ukazatele pro porovnání OH

OH	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	176,3	4,157991	17,28889	170	188

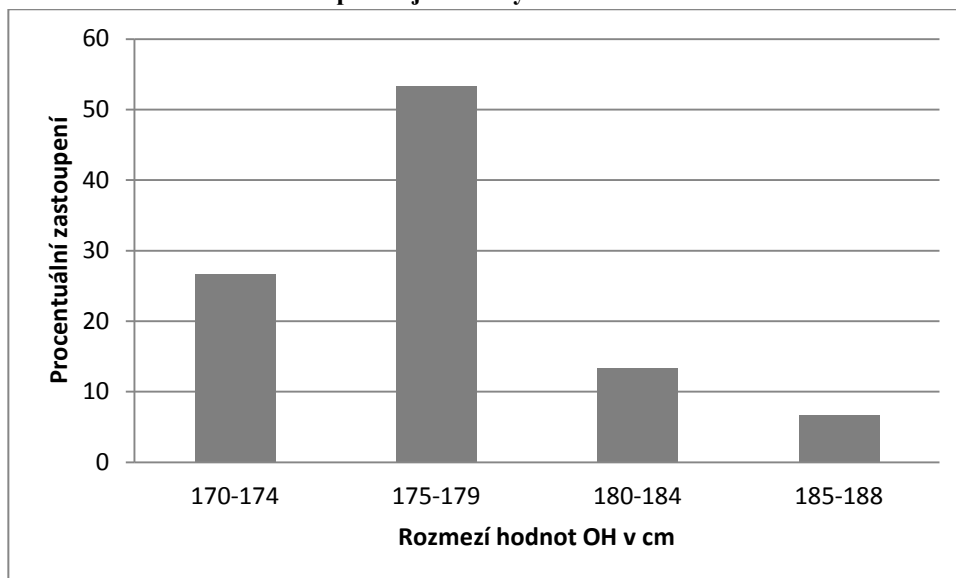
Standard ruské plemenné knihy udává průměrnou hodnotu obvodu hrudníku 176 cm. Rozpětí intervalu je podle standardu 168 – 185 cm. Průměrná hodnota obvodu hrudníku u koní zapsaných v IX. plemenné knize je 177,5 cm (MAAK, 2005). Podle BÍLKA je průměrná hodnota 167,6 cm. PRAUSOVÁ udává průměrnou hodnotu obvodu hrudníku u plnokrevných hřebců v české republice 174 cm.

Tabulka č. 9 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách OH

Hodnoty v cm OH	170-174	175-179	180-184	185-188	Celkem
n	4	8	2	1	15
%	26,666	53,333	13,333	6,666	100

Nejvyšší procentuální zastoupení v rozsahu 175-179 cm obsadilo 53,3 % hřebců.

Graf č. 5 Procentuální zastoupení v jednotlivých hodnotách OH

Porovnání obvodu holeně (Ohol)

Pro porovnání obvodu holeně byly zaznamenány údaje u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize.

Průměrná hodnota obvodu holeně byla 19,2 cm. Rozpětí minimálních a maximálních hodnot bylo 18 – 21 cm. Hodnota směrodatné odchylky je nízká 0,7 a variační koeficient má také nízkou hodnotu 0,52 %.

Tabulka č. 10 Statistické ukazatele pro porovnání Ohol

Ohol	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	19,2	0,727247	0,528889	18	21

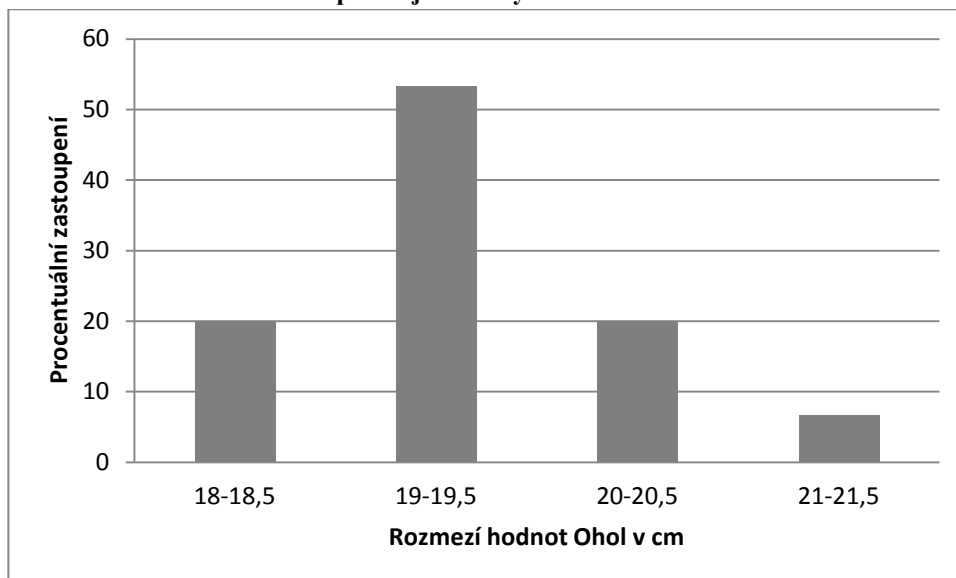
Standard ruské plemenné knihy udává průměrnou hodnotu obvodu holeně 19,5 cm. Rozmezí hodnot je ve standardu stanoveno od 18,5 do 20 cm. Průměrná míra koní zapsaných v IX. plemenné knize je 19,41 cm (MAAK, 2005). BÍLEK uvádí průměrnou hodnotu obvodu holeně 19 cm. Průměrná hodnota obvodu holeně u plnokrevných hřebců v české republice je 19,1 cm (PRAUSOVÁ, 2006).

Tabulka č. 11 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách Ohol

Hodnoty v cm Ohol	18-18,5	19-19,5	20-20,5	21-21,5	Celkem
n	3	8	3	1	15
%	20	53,333	20	6,666	100

Nejvíce hřebců, konkrétně 53,3 % má obvod holeně v rozmezí 19- 19,5 cm.

Graf č. 6 Procentuální zastoupení v jednotlivých hodnotách Ohol

5.2 Porovnání tělesných indexů

Porovnání indexu formátu těla (IFT)

Index formátu těla se vypočítá podílem šikmé délky těla ku kohoutkové výšce hůlkové. Čím je index formátu těla větší, tím vyšší je kůň, vzhledem ke své délce těla. Pro porovnání indexu formátu těla byly zaznamenány výsledky u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize.

Průměrná hodnota indexu formátu těla byla 101,3. Směrodatná odchylka měla nízkou hodnotu 0,742021 a variační koeficient měl také nízkou hodnotu 0,550595 %. Rozmezí minimálních a maximálních hodnot bylo od 100,617 do 103,184.

Tabulka č. 12 Statistické ukazatele pro porovnání IFT

IFT	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	101,3	0,742021	0,550595	100,6	103,1

Podle plemenného standardu je hodnota IFT u hřebců v rozpětí 99,4 – 101,2. PRAUSOVÁ uvádí průměrnou hodnotu indexu formátu těla u všech hřebců v České republice 101,5. V X. plemenné knize je průměrná hodnota IFT u hřebců 100,807. Rozpětí hodnot je však od 96,319 do 104,762 (HANUŠOVÁ, 2007).

Tabulka č. 13 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách IFT

Hodnoty IFT	100,0-101,0	101,1-102,0	102,1-103,0	103,1-104,0	Celkem
n	5	8	1	1	15
%	33,333	53,333	6,666	6,666	100

Nejvyšší zastoupení má hodnota 101,1- 102,0, celkem 53,333% hřebců.

Porovnání indexu kompaktnosti (IK)

Index kompaktnosti vypočítáme z poměru obvodu hrudníku ku šikmé délce těla, proto jsme mohli index vypočítat pouze u hřebců. Index vyjadřuje vývin tělesné hmoty u koní tzv.dýchacího typu (např. anglický plnokrevník, lehký polokrevník, achaltekinský kůň a pod.). Index kompaktnosti je u lehkých teplokrevných koní menší než u ranných chladnokrevných koní (mají delší tělo a objemnější hrudník).

Pro porovnání indexu kompaktnosti byly zaznamenány výsledky u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize. Průměrná hodnota indexu kompaktnosti byla 110,8. Směrodatná odchylka měla hodnotu 2,144891 a variační koeficient měl vyšší hodnotu 4,60 %. Rozmezí minimálních a maximálních hodnot bylo od 106,918 do 114,649.

Tabulka č. 14 Statistické ukazatele pro porovnání IK

IK	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	110,8	2,144891	4,600558	106,9	114,6

Podle plemenného standardů je index kompaktnosti u hřebců v rozpětí od 109,8 do 110,8. Průměrná hodnota IK u všech hřebců v české republice je 110,7 (PRAUSOVÁ, 2006). HANUŠOVÁ uvádí průměrnou hodnotu indexu kompaktnosti u hřebců podle X. plemenné knihy 110,72, rozpětí hodnot bylo od 104,819 do 117,834.

Tabulka č. 15 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách IK

Hodnoty IK	106,0-108,0	108,1-110,0	110,1-112,0	112,1-114,7	Celkem
n	2	3	6	4	15
%	13,333	20	40	26,666	100

Nejvíce hřebců má své zastoupení v hodnotách od 110,1 do 112,0.

Porovnání indexu mohutnosti (IM)

Index mohutnosti klesá od nejvyšší hodnoty u koní těžkého typu k nejnižší hodnotě u koní lehkého typu. Vypočítá se podílem obvodu hrudníku a kohoutkové výšky hůlkové. Sděluje nám informace o celkovém vývinu svalstva koně a jeho mohutnosti.

Pro porovnání indexu mohutnosti byly zaznamenány výsledky u 15 hřebců zapsaných v ruské plemenné knize. Průměrná hodnota indexu mohutnosti byla 112,3. Hodnota směrodatné odchylky byla vyšší 2,260 a variační koeficient byl vysoký 5,109 %. Rozpětí minimálních a maximálních hodnot bylo od 108,974 do 116,049.

Tabulka č. 16 Statistické ukazatele porovnání IM

IM	n	průměr	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	112,3	2,260471	5,109729	108,9	116,0

V plemenném standardu je uvedeno rozpětí hodnot indexu mohutnosti od 109,1 – 112,1 .

Podle X. plemenné knihy je rozpětí hodnot IM u hřebců od 104,348 do 118,950 (HANUŠOVÁ, 2007). Průměrná hodnota IM u všech hřebců v České republice byla 112,4191 (PRAUSOVÁ, 2006). V X. plemenné knize je průměrná hodnota IM uvedena 111,582 (HANUŠOVÁ, 2007).

Tabulka č. 17 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách IM

Hodnoty IM	108,0- 110,0	110,1- 112,0	112,1- 114,0	114,1 116,1	Celkem
n	3	4	4	4	15
%	20	26,666	26,666	26,666	100

Procentuální zastoupení hřebců je v jednotlivých intervalech rovnoměrné.

Porovnání indexu kostnatosti (IKost)

Index kostnatosti je nejmenší u anglického plnokrevníka a roste s růstem tělesné hmoty. Největší je u chladnokrevných koní. Jde o poměr obvodu holeně a kohoutkové výšky hůlkové. Lze z něj usuzovat na konstituci koně.

Pro porovnání indexu kostnatosti byly zaznamenány výsledky 15 hřebců zapsaných v ruské plemenné knize. Průměrná hodnota indexu kostnatosti byla 12,2.

Hodnota směrodatné odchylky byla nízká 0,327 a hodnota variačního koeficientu byla také nízká 0,107 %. Rozpětí minimálních a maximálních hodnot bylo od 11,538 do 12,962.

Tabulka č. 18 Statistické ukazatele pro porovnání IKost

IKost	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	12,2	0,327349	0,107157	11,5	12,9

Podle plemenného standardu je hodnota indexu kostnatosti v rozpětí od 12,0 do 12,1.

V X. plemenné knize bylo rozpětí indexu kostnatosti od 11,272 do 13,142 (HANUŠOVÁ, 2007). PRAUSOVÁ uvádí průměrnou hodnotu IKost u českých hřebců 12,4622. Průměrná hodnota IKost u hřebců v X. plemenné knize byla 12,212 (HANUŠOVÁ, 2007).

Tabulka č. 19 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách IKost

Hodnoty Ikost	11,05- 12,0	12,1- 12,25	12,26- 12,5	12,51- 13	Celkem
n	3	7	3	2	15
%	20	46,666	20	13,333	100

Nejvíce hřebců má index kostnatosti v hodnotě od 12,1-12,25, jeto 46,666 % hřebců.

Porovnání indexu síly kostry (ISK)

Index síly kostry je poměr obvodu holeně ku obvodu hrudníku. Ukazuje sílu kostry jednotlivých koní.

Pro srovnání indexu síly kostry byly zaznamenány údaje u 15 plemenných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize. Průměrná hodnota indexu síly kostry byla 10,9 a směrodatná odchylka měla nízkou hodnotu 0,282. Hodnota variačního koeficientu měla velmi nízkou hodnotu 0,079 % a rozsah minimálních a maximálních hodnot byl od 10,555 do 11,428.

Tabulka č. 20 Statistické ukazatele pro porovnání ISK

ISK	n	x	sx	V%	MIN	MAX
Hřebci	15	10,9	0,282329	0,07971	10,5	11,4

Podle plemenného standardu je index síly kostry v hodnotě od 10,8 do 11. Podle HANUŠOVÉ bylo v X. plemenné knize hodnota indexu síly kostry v rozmezí od 10,270 do 11,798. Průměrná hodnota ISK hřebců v X. plemenné knize 10,946. PRAUSOVÁ uvádí průměrnou hodnotu ISK u českých hřebců 11,0908.

Tabulka č. 21 Početní zastoupení v jednotlivých hodnotách ISK

Hodnoty ISK	10,5-10,75	10,76-11,0	11,1-11,25	11,26-11,5	Celkem
n	5	6	2	2	15
%	33,333	40	13,333	13,333	100

Nejvyšší počet hřebců má index síly kostry v rozmezí hodnot od 10,76 do 11,0.

5.3 Porovnání zastoupení jednotlivých linií

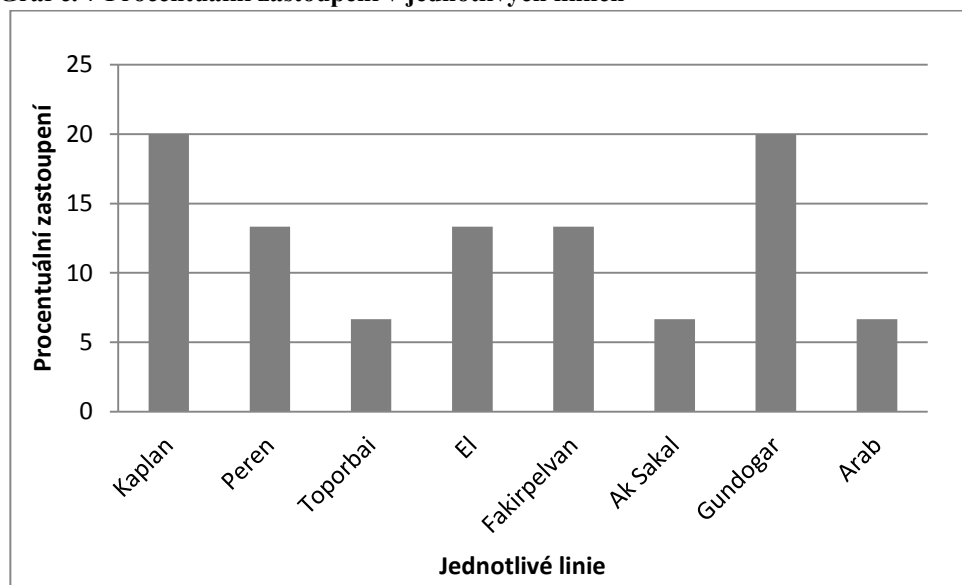
Pro srovnání zastoupení v liniích byly zaznamenány výsledky u 15 plnokrevných hřebců zapsaných v ruské plemenné knize. V tabulce je uvedeno pouze 8 linií. Ostatní linie Kir Sakar, Everdy- Teleke, Skak, Melekuš, Sere, Karlavač, Sovchoz II. , Gelišikli, Dor Bajran, Ak Belek nemají v české republice v plemenných hřebcích zastoupení.

Tabulka č. 22 Početní zastoupení v jednotlivých liniích

Jednotlivé linie	Kaplan	Peren	Toporbai	El	Fakirpelvan	Ak-Sakal	Gundogar	Arab	Celkem
n	3	2	1	2	2	1	3	1	15
%	20	13,333	6,666	13,333	13,333	6,666	20	6,666	100

Nejvíce zástupců v plemenných hřebcích mají v české republice linie Kaplan a Gundogar, konkrétně 20 %

Graf č. 7 Procentuální zastoupení v jednotlivých liniích

Z celkové populace plnokrevných hřebců chovaných v české republice je nejvíce podle ČSCHAT zastoupena linie Fakirpelvan 21,4 %, Arab 19,6 %, Gelişikli 17,8. Toto zastoupení jednotlivých linií je pravděpodobně způsobeno působením 2 hřebců (Lakmus, linie Arab a Mamed, linie Gelişikli) na počátku chovu achaltekinských koní v české republice. Linii Fakirpelvan přenesli ve velkém počtu na své syny, od roku 2001 -2011 v České republice působící plemenní hřebci (1130 Alahrad, Altair, linie Fakirpelvan).

Podle (MAAK) byla z celosvětové statistiky z roku 2000 v X. plemenné knize hřebci nejvíce zastoupena linie Gelişikli 23,5 %, linie Kir Sakar 11,3 %, linie Kaplan 10,2 %.

6. Závěr

V současné době působí na území ČR v plemenitbě 15 plnokrevných hřebců. Cílem této práce bylo zjistit, zda hodnoty českých plemenných hřebců odpovídají plemennému standardu a zda jsou tyto výsledky shodné s ostatními achaltekinskými hřebci chovanými ve světě.

Nejlepším srovnáním bylo zhodnocení zjištěných výsledků s plemenným standardem a s údaji uvedenými v posledních plemenných knihách achaltekinských koní. Další srovnání bylo provedeno s průměrnými hodnotami všech plnokrevných achaltekinských hřebců v ČR.

Na základě zjištěných hodnot tělesných měř a indexů jsem zjistila tyto výsledky :

- Průměrná kohoutková výška hůlková českých plemenných hřebců je 156,9 cm . Tato hodnota odpovídá rozmezí hodnot plemenného standardu. Ve srovnání s údaji v X. plemenné knize je průměr KVH plemenných hřebců v ČR nižší. KVH plemenných hřebců ČR je však vyšší než průměrná KVH všech AT hřebců v ČR. Hodnoty 2 plemenných hřebců neodpovídají plemennému standardu.
- Průměrná šikmá délka těla českých plemenných hřebců je 159 cm, což odpovídá střední hodnotě rozmezí plemenného standardu. Hodnota ŠDT plemenných hřebců ČR jsou však nižší než je průměrná ŠDT hřebců v X. plemenné knize. V porovnání se všemi hřebci AT v ČR mají plemenní hřebci ČR šikmou délku těla větší.
- Průměrná hodnota obvodu hrudníku je u českých plemenných hřebců 176,3 cm, tato hodnota je identická s průměrem plemenného standardu. Průměrný obvod hrudníku hřebců zapsaných v X. plemenné knize je větší. Průměr OH všech českých hřebců je menší než u hřebců plemenných.
- Průměrný obvod holeně je u českých plemenných hřebců 19,2 cm a je téměř srovnatelný s plemenným standardem 19,5 cm. V X. plemenné knize je průměr Ohol hřebců 19,41 cm. Ostatní hřebci AT na území ČR mají průměrný obvod holeně 19,1 cm. Hodnoty 2 plemenných hřebců neodpovídají plemennému standardu.
- Průměrná hodnota indexu formátu těla u českých plemenných hřebců byla 101,3. Horní hranice plemenného standardu je, ale o 0,1 nižší. Při srovnání s hodnotou IFT v X. plemenné knize je hodnota u českých plemenných hřebců srovnatelná. Průměrná hodnota IFT všech českých hřebců je však stejná s hodnotou českých plemenných hřebců. Vzrůst plemenných hřebců ČR odpovídá plemennému standardu.
- Průměr indexu kompaktnosti byl u českých plemenných hřebců 110,8, tato hodnota je horní hraniční mezí plemenného standardu. V X. plemenné knize byl průměr IK 110,7. Průměr IK českých plemenných hřebců je srovnatelný s ostatními českými

hřebci. Plemenní hřebci na území ČR měli tělesnou hmotu vyvinutou v mezích plemenného standardu.

- Průměr indexu mohutnosti byl u českých plemenných hřebců 112,37, přesahuje tím plemenný standard o 0,2. Naše hodnota je o 0,8 vyšší než průměrná hodnota v X. plemenné knize. Naše hodnota je srovnatelná s průměrem IM ostatních českých hřebců. Mohutnost českých plemenných hřebců byla mírně větší než je standard plemene.
- Průměrná hodnota indexu kostnatosti je u českých plemenných hřebců 12,25, tato hodnota přesahuje plemenný standard o 0,1. Průměr IKost českých plemenných hřebců je identická s průměrnou hodnotou IM v X. plemenné knize. Naše hodnota je však o 0,2 nižší než je průměr IM ostatních českých AT hřebců. Konstituce plemenných hřebců ČR odpovídá plemennému standardu.
- Průměr indexu síly kostry je 10,9 a odpovídá rozpětí hodnot plemenného standardu. Naše hodnota je srovnatelná s průměrem ISK v X. plemenné knize. Průměr ISK ostatních českých hřebců je vyšší. Síla kostry českých plemenných hřebců je srovnatelná s plemenným standardem.

Pro porovnání naší hodnoty byly nejdůležitější hodnoty plemenného standardu a hodnoty v X. plemenné knize. Průměrné hodnoty ostatních českých hřebců byly porovnávány s naší hodnotou pouze okrajově, protože jsou to hodnoty hřebců nezařazených do plemenitby. Hodnoty ideálních tělesných indexů jsou v horní hranici plemenného standardu nebo mírně překračují plemenný standard. Pro zařazení achaltekinských koní do plemenných knih jsou pro nás především důležité tělesné míry. Rozpětí základních tělesných měř je pro výběr hřebců do plemenitby velice vysoké a proto by mělo dojít k jeho sjednocení.

V průměru byly hodnoty tělesných rozměrů plemenných hřebců ČR v rozmezí hodnot plemenného standardu. Pokud jsme však porovnali absolutní hodnoty u jednotlivých hřebců s plemenným standardem, byly zde nalezeny malé odchylky. U plemenných hřebců by se neměly objevovat žádné odchylky od plemenného standardu. A pokud se hřelec vyjímá, neměl by být do plemenitby zařazován. Pokud je jednou uveden plemenný standard je to z určitého důvodu a měl by být dodržován. V této době je však do plemenitby zařazován téměř každý kůň, u kterého je prokázán čistokrevný původ. Naštěstí kvality koně lze rozpoznat na základě bodového hodnocení, což je velkým pozitivem, zde již záleží na jednotlivých chovateli, které hřebce použijí v další plemenitbě.

Vzhledem k tomu, že achaltekinský kůň je svým exteriérem velice ojedinělý, měla by se jeho tělesná stavba s tělesnými rozměry zachovat do budoucna. Tisíce let byl selektován v určitém standartu, typickém pro své plemeno a hlavně proto, by měla další selekce probíhat velmi přísně. Dnes již není plemeno na hranici zániku a proto by se do plemenitby měli vybírat pouze kvalitní jedinci.

7. Seznam literatury

Bílek F. a kol.: Speciální zootechnika. Díl 2. Chov koní. 1 vydání, Praha SZN, 1955, 849 s.

Bud'onnyj, S.M.: Kniga o lošadi. Goudarstvennoje izdatelstvo celskochozjajstrennoj literatury, Moskva, 1952, 756 s.

Calda, E., Dupač, V.: Matematika pro gymnázia – Kombinatorika, pravděpodobnost a statistika, Prometheus, Praha, 2000, s., ISBN 80-7196-147-7

Čírtek, P.: Koně jako andělé. Magazín Právo, 1999, s.14- 16

Čírtek, P.: Trpký osud záchránkyně koní. Magazín právo, 2002, s.16- 17

Dušek, J. a kol.: Chov koní. Brázda, Praha, 2007, 391 s., ISBN 80-209-0352-6

Dušek, J.: Něco o Achaltekinských koních. Studijní informace VSCHK Slatiňany, 1986, č.17, s. 36 – 40

Edwards, E.H.: Obrazová encyklopedie koní. Ottovo nakladatelství, Praha, 1998, 400s., ISBN 80-7181-192-0

Goulkevich, N.A.: Types and breeds of horses in the Russian Empire. Vydáno vlastním nákladem, Moskva, 1906, 265 s.

Grolig, A., Kopecký, J., Šatava, M.: Zootechnický slovník. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1963, 713 s.

Hanušová, E.: Typologická a chovatelská analýza achaltekinského koně podle plemenné knihy. Diplomová práce, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 2007, 84 s.

Karras, S. F.: Achal – Tekkiner I Geschichte und Gegenwart = Akhal – Teke I Past and Present. Obiwaan Design and Copy. Burgdorf/Hannover, 2001, 176 s., ISBN 3 – 98707713 – 0 – X

Keith, T.: Akhal-Teke Broodmare Catalog Studbooks 3-9. Darby, Florida, 2006, 383 s.

Keith, T.: Akhal-Teke Sire Catalog Studbooks 3-9. Darby, Florida, 2009, 197 s.

Malá, K.: Tajemství Achaltekinských koní. Hobby Horse, č.9,1999

Marešová, P.: Achaltekinci ve sportu aneb Obrovský potenciál. Já mám koně, 2005, roč. 2.,březen, s. 18 - 19.

Marešová, P.: Bulletin ČSCHAT 1/2004. Slapy, 2004, vlastním nákladem.

- Marešová, P.: Bulletin ČSCHAT 3/2004. Slapy, 2004, vlastním nákladem.
- Marešová, P.: Bulletin ČSCHAT 1/2006. Slapy, 2006, vlastním nákladem
- Marešová, P., Skopalová, Z. Linie achaltekinských koní. Buletin ČSCHAT, 2005, č.1, s.5 – 8
- Prausová, M.: Chov achaltekinského koně v ČR. Diplomová práce, Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno, 2006, 133 s.
- Rjabova, T. N., et al.: Gosudarstvennaja plemennaja kniga lošaděj čistokrovnoj achaltekinskoj porody: TOM IX. Moskva, Vserosijskij Naučno-isledovatel'skij institut konězavodstva 1993, 627s. UDK 636.11.082.21
- Rjabova, T. N.: Abramova N.V.: History of the Akhal-Teke horses, Yesterday and today, 1998, poslední revize 11.12.1998
- Ruská akademie zemědělských věd, Státní vědecký ústav všeruský vědecko-výzkumný ústav chovu koní: Státní kniha chovných plnokrevných achaltekinského plemene. Část 1. Svazek X. Hřebci. Divovo nakladatelství, 2005, 337 s.
- Ruská akademie zemědělských věd, Státní vědecký ústav všeruský vědecko-výzkumný ústav chovu koní: Státní kniha chovných plnokrevných achaltekinského plemene. Část 1. Svazek X. Klisny. Divovo nakladatelství, 2005, 378 s.
- Shirliyev, C.: The divine Akhalteke horse. Asgabat: Türkmen döwlet nesirýat gullugy, 2003, 625 s., ISBN 5-637861-08-0
- Skopalová, Z.: Jezdectví, 7/2004, Achaltekinský kůň, Praha, 2004
- Štemberková, V.: Srovnávací studie liniového zastoupení achaltekinského koně. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha, 2009, 69 s.
- Štorch, a kol.: Car kůň, Kvadratisch print/desing, 2006, 136 s.
- Vitt, V.O.: Porody Srednei Azii, Moskva, 1937, 255 s.
- Watsonová, M.G., Lyon, R., Montgomeryová, S.: Kůň. Fragment, Praha, 2003, 256 s., ISBN 80-7200-486-7
- Další zdroje :
- Řád plemenné knihy Achaltekinský plnokrevník. Sdružení Chovatelů achaltekinského plnokrevníka a altajského koně v ČR, Chrastava u Liberce, 1995, schválený MZe.
- Hodnocení typu a exteriéru čistokrevných achaltekinských koní provedeného T. N. Rjabovou. 2005. Bulletin ČSCHAT 3/2005. Slapy, vlastním nákladem

Marešová, P.: Achaltekinský kůň. (ústní sdělení), 2012

Schwarz, J.: (ústní sdělení), 2012

Internetové zdroje :

www1: www.achalteke.cz

www2: www.maakcenter.org

www3: www.horses.ru

www4: www.akhaltekin.com

www5: www.imh.org

www6: www.vytrvalost.com

www7: www.equichannel.cz

www8: www.čjf.cz

8. Přílohy

Příloha č. 1 Seznam českých plemenných hřebců

Jméno	Narození	Barva	Linie	KVH	ŠDT	OH	OHol
Damask	2003	tmavý plavák	Arab	156	158	176	20
Dubler	2003	plavák	El	157	158	175	19
1185 Džasman	1994	hnědák	Gundogari	162	163	178	20
Germes	1989	plavák	Ak Sakal	157	158	175	19
Ghadir	2009	hnědák	Kaplan	162	164	188	21
Gobi Gush	2009	bělouš	Gundogar	160	162	175	20
Gumon	1998	hnědák	Kaplan	158	160	177	19
Mingam	1996	zlatý plavák	Toporbai	155	156	172	19
Paolo	2007	tmavý plavák	El	152	156	175	18,5
Patysh	2009	plavák	Gundogar	158	160	174	19
Polotlize	1998	tmavý plavák	Peren	152	154	172	18,5
Portos	2006	perlino	Peren	157	162	178	19,5
Samurai	2001	vraník	Fakirpelvan	156	157	180	19
Shaitan Shael	2001	vraník	Kaplan	156	159	180	19
Stambul	2001	vraník	Fakirpelvan	156	159	170	18

Příloha č. 2 Rozdělení českých plnokrevných koní do linií

Arab

Abnar	Atamalan	Derya	Manlayly
Alazne	Birinji	Dilemek	Mukam
Ares	Damask	Dok Ada	

Ak Belek

2770 Keiki		
------------	--	--

Ak Sakal

Alaleh ATT	Dijanitra ATT	Germes
------------	---------------	--------

El

Daugava	Formula	Salamandra
2698 Davenda	Kama	Sirena
Dubler	Paolo	Sreda

Fakir Pelvan

1130 Alahrad	Al Fares	Alnissa	Jangi
Alambra	Al Gata	Al Sani	Sadalbari ATT
Alba	Algrassa	Alsanta	Saladdin ATT
Al Capone	Al Kana	Altair	Samurai
Al Djabar	Al Karat	Al Thazar	Stambul
Alexandria	Al Keik	Frygia	

Gelişikli

Ahsi Shael	Anthares	Data	Pellia
Aint	Arabli Shael	Dida	2450 Sajatkhanum 19
Alanta	Basima	Gemini	
Almazar	Butterfly	Katka	

Gundogar

Agarjanka	1185 Džasman	Gobi Gush
Aisha	Gigiz	Patysh

Kaplan

Alsona	Gesey	Jih ATT	Shaitan Shael
Gaspar	Ghadir	Omid	
Gelshah	Gumon	Sharibo	

Kir Sakar

Kuyon		
-------	--	--

Peren

Karim	Penelope	Portos
Karlavač Bay	Polotlize	

Posman

Aigiz	Saphire	
-------	---------	--

Sere

Abra	Fornaks	Grust'	Iaffa
Baydzar	Gama	Gulesen	Kulisakan

Sovchoz II.

Azia	Pair	
------	------	--

Toporbai

Djeren-Djan	Jana-Jan	Mingam
Dorkeik	Meksika	

Příloha č. 3 Rozdělení českých plnokrevných koní do rodin klisen

351 Pel

Alambra	Mukam	Saphire	Hřebec z Ahsi Shael
---------	-------	---------	---------------------

391 Taifa

Aigiz	Al Capone	Azia	Sirena
Ainabat	Anthares	Dilemek	Stambul
Aisha	Alsona	Samurai	Hřebec z Aigiz
Alaleh ATT	Anthares	2450 Sayatkhanum 19	Hřebec z Aisha

435 Chodžali

Alanta	Al Keik	Formula	Salladin ATT
Alba	Altair	Frygia	Kobyłka z Formula
Alexandria	Al Thazar	Gelshah	
Al Fares	Fornaks	27 Keiki	

397 Teke 7

Abra	Algrassa	Alsanta	Salamandra
Al Akbar	Alnissa	Al Sani	

1252 Kepderi

Arabli Shael	Dijanitra ATT	Dubler	Jih ATT
Damask	Djeren-Djan	1185 Džasman	Karlavač Bay
2698 Davenda	Dok Ada	Jana-Jan	Hřebec z Arabli S.
Derya	Dorkeik	Jangi	

655 Eldrym

Agarjanka	Atamalan	Karim
-----------	----------	-------

104 Gezel

Almazar	Baydzar	Butterfly	Kallias
Basima	Birinji	Id Abichail	Hřebec z Birinji

417 Fantin 50

Al Gata	Gaspar	Gigiz	Polotlize
Ares	Ghadir	Grust'	Sadalbari ATT
Gama	Gemini	Gulesen	Kobyłka z Gigiz

772 Kizyl Mer

Gesey	Germes	
-------	--------	--

3 Agitacia

Al Kana	Kama	Kobylka z Al Kana
Al Karat	Kulisakan	

247 Kyz 36

Aint	Sirael	Sreda
------	--------	-------

1115 Alfa 21

Abnar	Daugava	Pair	Penelope
Al Džabar	Dida	Patysh	Portos
Data	Divine	Pellia	Hřebec z Dida

347 Pani

Shaitan Shael		
---------------	--	--

038 Ez Gulli

1130 Alahrad		
--------------	--	--

1310 Ovgan

Gumon		
-------	--	--

1050 Čal Kujruk

Iaffa		
-------	--	--

526 Atabaj

Mingam	Omid	
--------	------	--

10 Airma

Gobu Gush		
-----------	--	--

177 Elkab

Kuyon		
-------	--	--

Příloha č.: 4 Přehled vývoje linií

cca 1885-1927	1938	1953	1966	1978-1987	1988-2010
<u>Boinou</u>	Mele Kuš				<u>Mele Kuš</u>
		Sapar Chan			<u>Sere</u>
	Baba Achun	Toporbai			<u>Toporbai</u>
			Karlavač		<u>Karlavač</u>
		El			<u>El</u>
					<u>Sovchoz 2</u>
	Dovlet Išan	Everdy Teleke			<u>Everdy Teleke</u>
			Skak		<u>Skak</u>
					<u>Peren</u>
		Toiči			
	Bek Nazar Al	Bek Nazar Dor			
		Posman			<u>Posman</u>
	Mele Čep	Ag Išan	Kir Sakar		<u>Kir Sakar</u>
			Kaplan		<u>Kaplan</u>
Arab				<u>Arab</u>	
Sultan Guli	Slučaj			<u>Fakirpelvan</u>	
		Gelišikli		<u>Gelišikli</u>	
				<u>Gundogar</u>	
Čopar Kel			Dor Bairam	<u>Dor Bairam</u>	
			Ak Sakal	<u>Ak Sakal</u>	
	Ak Belek			<u>Ak Belek</u>	
Niderbai	Voron	Kara Kunon			
<u>Gečeli</u>		Gečeli			

Příloha č. 4 Seznam rodin klisen

Rodina	barva	nar.	otec	matka
10 Ajrma	bělka	1925	Everdy Teleke	Nur
1104 Alasu 10	vranka	1956	Askol	Suala
1108 Alkeik	ryzka	1951	Karlavač	Bilbil
1115 Alfa 21	hnědka	1945	Fakir Sulu	Aldy
1133 Astra 4	hnědka	1948	Skak	Afina
526 Atabaj	bělka	1920	Everdy Teleke	Atabaj Chan
Bibigul			Mamed Ali Šach	Bib Džamal
673 Etym	hnědka	1939	El	Mumme
385 Sulgun	vranka	1916	Sapar Chan	Jaz Mele
1161 Gjar Sašli	vranka	1953	Erkus	Karasašli
104 Gezel	hnědka	1930	Kara Ennym	Guldžachan
604 Džeren	ryzka	1939	Bajrak	Al
172 Dursungul 41	hnědka	1920	Kurtbaj bílý	Ša Murad
038 Ez Guli	hnědka	1926	Kuli Chan	Anna Gul
176 Elan 30	vranka	1930	Kara Kunon	Chodža Geldy
177 Elkab	plavka	1926	Melekuš	Dorsekil
693 Kalkasen	vranka	1936	Slučaj	Keljata
1184 Elan	vranka	1950	El	Kedy
4 Agit Gul	vranka	1928	Toporbaj	Bibi Gul
1247 Kejmirči	hnědka	1948	Čala	Keik
1252 Kepderi (Lačin)	plavka	1953	Terkuš	Temri
772 Kizyl Mer	plavka	1936	Mele Kirgi	Kizyl Arvat 45
247 Kyz 36	ryzka			
831 Mach	plavka	1943	Mary	Chamar
1297 Meledepel	plavka	1940	Vezir	Komar
1622 Mina	ryzka	1968	Merkez	Akstafa
1310 Ovgan	hnědka	1952	Lačin	Silfa
347 Pani	hnědka	1909	Patakuli	Guli Baj
351 Pel	ryzka	1932	Chadži Baj	Bami
397 Teke 7	bělka	1922	Kurtbaj bílý	AT klisna
398 Temmi				
<i>*někdy označována jako rodina 391 Tajfa</i>				
1358 Taus	hnědka	1951	Ag Ishan	*391 Tajfa
1359 Tajar	hnědka	1946	Tilja Kuš	Tuto
414 Ustara	vranka	1925	Ag Ishan	Elin
417 Fantin	hnědka	1926	Ag Ishan	Klyč Deu
435 Chodžali	hnědka	1924	Katyk Mele	Bike
1392 Cyganka	bělka	1954	Bastion	Tanželi
				Badam

1050 Čalkujruk	hnědka	1926	AT	AT
1404 Jagyn	bělka	1960	Karlavač	Elmaja
655 Eldrym	ryzka	1938	87 Dor Depel	060 Lira
647 Egoza	vranka	1940	El	Salyk
1187 Elim	plavka	1954	Erkus	Guljalek
677 Zaman	hnědka	1937	161 Mamed	774 Kirgi 2
1200 Innambol	hnědka	1939	Baskak	Inam
1543 Karasar	bělka	1965	Karakir	Karasulpi
742 Keik	sv.plavka	1935	Everdy Teleke	Dor
969 Temri	plavka	1935	Tilja Kuš	Džeren Gul
1396 Škala	tm.hněd.	1948	Košpeli	Šikunja
3 Agitacia	plavka	1924	Bjašim Mele	Anna

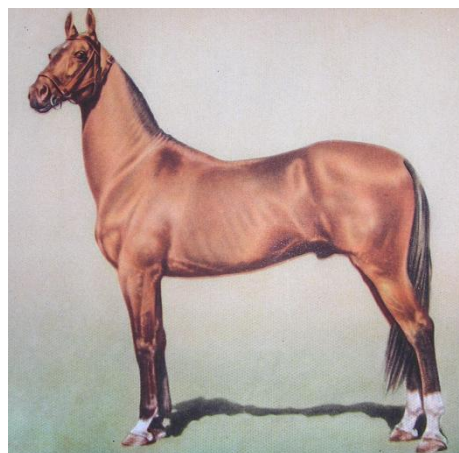
Obr. č. 1: Turkmen na koni

Obr. č. 3: Zakladatel linie Arab

Obr. č. 2: Typický představitel plemene

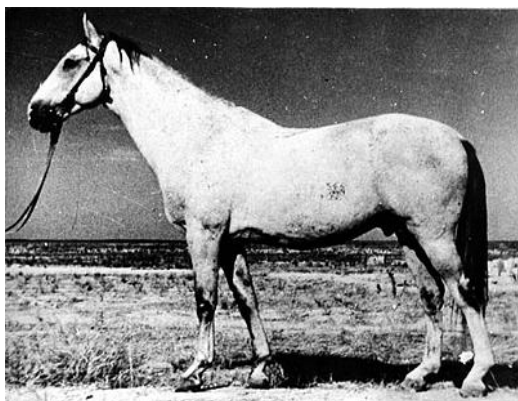

Obr. č. 4: Zakladatel linie Ak Belek

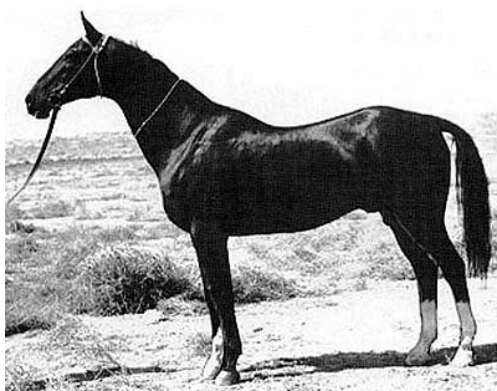
Obr. č. 5: Zakladatel linie Kir Sakar

Obr. č. 6: Zakladatel linie Gelişikli

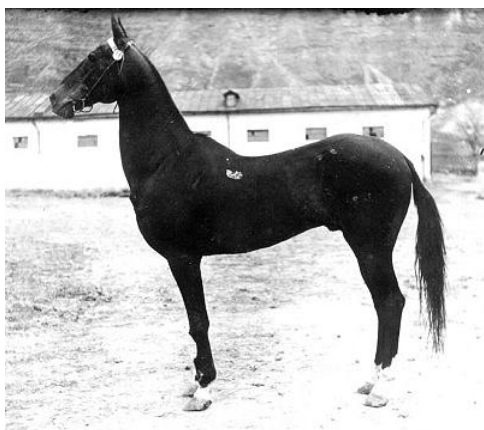
Obr. č. 6: Zakladatel linie Kaplan

Obr. č.7: Zakladatel linie Fakir Pelvan

Obr.č. 8: Zakladatel linie Everdy Teleke

Obr. č. 9: Zakladatel linie Melekuš

Obr. č. 10: Zakladatel většiny linií- Boinou Obr. č. 11: Zakladatel linie Karlavač

Obr. č. 12: Vítěz OH v drezúře, Absent

Obr. č. 13: Penteli

Obr. č. 14,15: Ukázka kovového lesku

Obr. č. 16,17: Obojky zvané aladža

Obr. č. 18: Plemenný hřebec
1185 Džasman

Obr.č. 19: Plemenný hřebec Stambul

Obr. č. 20: Plemenný hřebec Germes

Obr.č. 21: Plemenný hřebec Mingam

